

З кореспонденції Дениса Зубрицького.

(Рр. 1840—1853).

Подав **Др. Кирило Студинський.**

Вже за життя Дениса Зубрицького перейшла значна частина його цінної, та спеціально на російські публікації багаті бібліотеки на власність ір. Віктора Баворовського, талановитого перекладчика „Дон-Жуана“ на польську мову й основателя бібліотеки та музею імені Баворовських у Львові. Сюди дісталися також, вже за життя Зубрицького, як свідчить Головацький в „Слові“ (1862, ч. 12), його рукописні матеріали, оригінали і копії грамот та частина переписки з кількома людьми.

Я мав нагоду переглянути і бібліотеку Зубрицького, і його рукописну збірку¹⁾ і з поміж останньої занявся головною його кореспонденцією, що кидає дуже цікаве світло на життя та діяльність самого Зубрицького, як також тих людей, що стояли з ним в ближніх зносинах.

Кореспонденція Зубрицького неповна. В життєписи Зубрицького, писаній Поповим, читаємо, що Зубрицький кореспондував з Мацейовським, ір. Дзялинським, Ганкою, Шафариком, Максимовичем, Погродним, Йорданом, бар. Шодуаром, Гайнцем, Берендіковом і бувш. рос. міні. просвіти кн. Шірінським-Шахматовим²⁾.

¹⁾ На цю спадщину після Зубрицького звернув мою увагу кустос бібліотеки, др. Йос. Корженевський. За дозволу перегляду цілої збірки Зубрицького, як також скопійовані і напечатані сеї кореспонденції та за ласкаву поміч при скопійованню деяких листів складаю на сім місці др. Йос. Корженевському мою сердечну подяку.

²⁾ Чтенія въ имп. общ. ист. и древн. рос. р. 1880 Ч. I—II, стор. 541. Гляди також „Слово“ р. 1862, ч. 10, в статі Головацького п. з. „Денис Зубрицький“.

З вичислених Поповим людей задержали ся в рукописах Зубрицького лише листи Максимовича і Ганки. Інші, правдоподібно, затратили ся. Не виключена річ, що частину листів понищив Зубрицький навмисно. Так прим. з листів Погодіна, що могли його компромітувати, нема між рукописами ані сліду. Не надіяв ся певно Зубрицький, що його власні листи, писані до Погодіна, будуть обережно переховані та відкриють потомству рубець його наукових і „торговельних“ зносин з російським ученим¹⁾.

Окрім листів Максимовича і Ганки, знайшли ми ще в бібліотеці Баворовских дуже важні письма Копітара і Раківського, бруліони деяких листів Зубрицького, а побіч них кілька менше цікавих листів різних людей до Зубрицького, про які згадаємо при кінці наших заміток.

Листів Максимовича маємо п'ять. Три з них писані в р. 1840 (22/IV, 17/X, 7/XII), четвертий в р. 1841 (27/IV) а останній в р. 1843 (8/X). Мали би се бути всі листи Максимовича? Ми сумніваємось. Зносини між Зубрицьким і Максимовичем не перервались і в дальших роках. Зубрицький посилав свої рукописи до печатання в російських журналах на руки Максимовича. Так читаємо в однім листі Максимовича до Бодянського (з дня 16. мая 1848 р.) між иньшим таке: „Въ томъ тѣчкѣ нашель я 34 оттиска Зубрицкаго брошюры, №. 7. Чтеній и пр... Благодарю васъ за эту присылку и доставлю скоро обѣщанныя статьи. Что же вы не означили, что эта статья Зубрицкаго вамъ досталась отъ меня?...“²⁾. Ще в р. 1850 посилав Максимович Зубрицькому третю книжку свого „Кієвлянина“ з власноручною присвятою³⁾. Можлива річ, що після р. 1850 кореспонденція Максимовича з Зубрицьким перервала ся. На се могли зложитись ті некористні обставини життя Максимовича, в які він попав через свою недугу.

¹⁾ Листи Зубрицького до Погодіна напечатані в „Чтеніяхъ моск. общ. древностей за р. 1880, ч. I—II, в статі: „Письма къ Мих. П. Погодину изъ славянскихъ земель (1835—1861) съ примѣчаніями Нила Попова стор 537—621.

²⁾ Письма Мих. Алекс. Максимовича къ Осипу Макс. Бодянскому (1838—1873) стор. 135. Гляди: „Чтенія моск. общ. древн.“ за рік 1887, ч. I. Під статтю Зубрицького треба розуміти „Начало уніи“, що була печатана як раз в №. 7 „Чтеній“. Гляди біографію Максимовича в „Чтеніяхъ“ за рік 1880, ч. I—II, стор. 541.

³⁾ Примірник сей тепер в бібліотеці гр. Баворовского.

Перший з листів Максимовича напечатав був вже в р. 1863 Яків Головацький¹⁾ з копії, зробленої у Зубрицького, одначе і задля його ваги і малозвістности того видання репродукуємо його ще раз в нашій збірці. До сього листу додав був Головацький поміж иньшим таку замітку: „То было первое сообщеніе писателей нашихъ съ Україною, первое почутіе сродства и одноплеменной взаимности межъ Галицкими и Украинскими учеными въ то время, коли близше сообщеніе между ними утрудняемо было непреодолимыми препятствіями. Письмо то писано было въ самое время первого пробужденія нашей словесности, когда на нашемъ небосклонѣ литературномъ появились первые покушенія въ родномъ языкѣ; когда Іос. Левицкого переводы Шиллеровыхъ балладъ, воззрѣніе страшилища, благожелательныи стихи іерархамъ и та несчастная Русалка Днѣстровая, причинившая столько хлопотъ своимъ издателямъ, становили всю сумму литературныхъ произведеній рускихъ въ Австріи. Письмо сіе походило отъ знаменитого писателя, собирателя пѣсень народныхъ и ревнѣйшого друга и защитника малорусской народности. Обзорѣніе словесныхъ плодовъ нашихъ съ осьмъ сотъ тридцатыхъ годовъ сообщилъ г. Максимовичъ въ своемъ „Кіевлянинѣ“, осуждаючи тіи первенцы литературны со всею снисходительностію и истинно отцевскою ласкою“.

Так отже бачить Головацький в особі Максимовича, і то зовсім справедливо, першого з Українців, що заняв ся руським письменством в Галичині, що в своїй статі: „О стихотвореніяхъ Червонорусскихъ“²⁾ познайомив Україну і ширшу російську публику з поезіями молодих, галицьких письменників, що і в листі, і в статі вказав дорогу, по якій вони дальше ступат имають.

Годі одначе не завважати, що поміж гадками, які висловив Максимович в статі і в листі, заходить значна ріжниця. Питане, якою мовою повинні галицькі Русини писати, поставив Максимович в своїй статі дуже ясно. Твори галицького перекладчика, Стефана Семаша, писані церковно-славянщиною, зове Ма-

1) „Галичанинъ“, Литературный сборникъ, издаваемый Як. Оед. Головацкимъ и Богд. Андр. Дѣдицкимъ. Львовъ 1863, книга І, выпускъ II, стор. 107—113.

2) „Кіевлянинъ“. Книга вторая. Издавъ Мих. Максимовичъ. Кіевъ, 1841, стор. 119—152.

ксимович „безвременнымъ цвѣтомъ (*colchicum autumnale*), который отцвѣвши подъ зиму, на новую весну вырастаетъ уже плодовою травянистою маковою“¹⁾. Так само осужує Максимович „Возрѣніе страшилища“ Лисинецького, дивуючись, що на сѣм творі уміщена напись, ніби він уложений „малоруською мовою“. „Ни одинъ Малороссіянинъ — пише Максимович — не назоветъ этого языка своимъ, да это и не Великорускій и не Бѣлорускій языкъ: это искусственное Словенорусское словосочиненіе, которымъ дѣтъ за сто писали наши Рускіе стихотворцы (Сумароковъ, Кантемиръ), и отъ того ихъ произведенія состарѣлись преждевременно“²⁾. Руське писменство в Галичині може розвинутиись лише на живій народній мові: „Вѣковой опытъ Рускаго стихотворства, пише Максимович, долженъ послужить въ урокъ для писателей Червонорускихъ. Пусть они избѣгаютъ искусственнаго словосочиненія и стихосложенія! Живая литература у нихъ можетъ процвѣсти только на ихъ народномъ, живомъ языкѣ: пусть они всѣ изучаютъ его въ народныхъ пословицахъ, поговоркахъ, сказкахъ и еще болѣе въ пѣсняхъ Малороссійскихъ, особенно Украинскихъ, гдѣ народное выраженіе процвѣло съ наибольшею силою и красотою. Тѣмъ болѣе это прилично Червоноруской Музѣ, которая возрождается въ средоточіи Словенскаго міра, и въ ту именно пору, когда почти всѣ Словены сознали цѣну своей народности и такъ горячо за нее ухватились“³⁾.

Не так ясно ставить се питанє Максимович в листі до Зубрицького. На лист останнього, писаний в великоруській мові, відповідає Максимович: „Пишите ко мнѣ и другимъ Рускимъ, ради Бога по-Руски, не повѣрите, какое это наслажденіе доставляетъ, хотя для Васъ, какъ Вы говорите — и труднѣе то, чѣмъ писать по Польски“.

Річ ясна, що не можна би мати нічого против сього, коли-б Максимович накликував був галицьких письменників до виучування великоруської мови, одначе ми мали би право жадати від нього, щоби при тій нагоді противставив був великоруській мові ідеал української мови. Та сього Максимович не зробив. Він велить вправді галицьким Русинам писати живою, україн-

¹⁾ Там же стор. 134.

²⁾ Там же стор. 139 – 140.

³⁾ Там же стор. 141.

ською мовою, образуватись на українських народніх піснях, — але лише тому — бо, по його гадці, в одній тільки Галичині письменство на українській мові можливе, бо „пера языка польскаго для Галичанъ давно прошла, а пора Великорускаго для нихъ еще не наступила“. І від живої української мови дозволяє Максимович галицьким письменникам в їх перших початках відступати, коли в його листі читаємо: „На какомъ бы ни писали языкѣ Галичане, все равно, лишь бы писали они о своей милой Руси“. В будучність українського письменства на Україні Максимович не вірить. По його гадці, стала великоруська мова для всіх освічених Українців загальною мовою і тому все, що пише ся на Україні по українськи, вже до певної степені штучне і має більше льокальне значіне, так як у Німців все, що писане на алеманськім наречю. „На Україні, пише далше Максимович, не може бути письменства на українсько-руській мові, а можуть бути і є лише поодинокі твори, нею писані — твори Котляревського, Квітки, Гребінки й иньших. Українська мова стала в нас лише памятником, з якого можна збагачувати великоруську мову. Народні українські пісні і пословиці служать також лише чудовими памятниками для великоруського письменства“.

Зайвим було-б виказувати, що Максимович помиляв ся. Він не мав ясного погляду на будучність української мови, хоч брак віри в розвій письменства на Україні не спиняв його двома роками ранше видати студию, в якій він з повною рішучістю виказував відрубність української мови від польської і великоруської¹⁾. Такий брак віри в будучність українського письменства по при сердечній любові до України, замітний рівно-ж у Метлинського²⁾, а двадцять два роки після листу Максимовича до Зубрицького чуємо ще його, що правда, в иньшій формі, також у Костомарова.

Яке вражінє викликав лист Максимовича, а головнo його погляд на українське письменство на Україні між галицькими Русинами, про се годі щось певне сказати. Що він міг бути студеною водою на мрії перших наших речників живого слова —

¹⁾ М. Максимовичъ: „Критико-историческое изслѣдованіе о русскомъ языкѣ“ (Журн. минист. народ. просвѣщ. за рік 1838 т. 17—18).

²⁾ Думки і пісні Амвровія Метлинського. Львів 1897, стор. 16—17, в передмові.

се річ зрозуміла. Та не вважаючи на се, галицьке письменство йшло своїм шляхом. Почате на рідній мові, розвивалось воно й на даліше на ній в писаннях Головацького, Вагилевича, Устияновича, Могилянського і других. Не затратив ся ще в душах галицьких письменників відгомін сього, що писав Шашкевич на вступі „Русалки“: „Судило нам ся послідним бути: бо коли другі Славяне вершка дохаплюють ся і если не вже, то небавком побратають ся з повним, ясним сонцем; нам на долині в густій мраці гібти. Мали і ми наших півців і наших учителів, але найшли тучі і бурі; тамгі занімили а народови і словесности надовго ся здрімало; однакож язык і хороша душа руська була серед Славянщини, як чиста слеза дівоча в долоні Серафима“.

Зовсім природне також, що галицькі письменники великоруською мовою писати не могли, бо її не вміли. Тим то й легко було написати Головацькому в р. 1863, в часі, коли він вже перебував національну метаморфозу, про ради Максимовича: „Мы молоды труженники на поприщѣ родной словесности повинувались зрѣлымъ поставленіямъ опытного и доброжелательного мужа и слѣдовали почти безусловно его совѣтамъ. Доказомъ того служить могутъ всѣ книжки, изданны послѣ 1840 года: „Галицкіи приповѣдки“, „Вѣнокъ“ ч. I, особенно же часть II... Не появили ся у насъ больше сочиненія съ отжитыми церковно-словенскими формами, яковыи старалъ ся было ввести почт. Стефанъ Сѣмашъ, ни пугаютъ насъ больше „воззрѣнія страшилища“, яке напечаталъ былъ 1838 г. Лисинецкій въ Вѣднѣ“¹⁾.

Та при тім бажав Головацький виправдати свою метаморфозу листом Максимовича, коли пише: „уже 22 лѣтъ минуло послѣ написанія того письма. Премное измѣнило ся отъ того времени. Многіи желанія проф. Максимовича исполнились, чи други исполнятся и якъ — ожидать належить. Многіи положенія поставлены нимъ стоятъ незыблемы, получивши еще подкрѣпленіе новыми событиями, и достойны полного уваженія“²⁾.

Річ певна, що в останніх словах Головацького маємо бачити натяк на будучність великоруської мови в Галичині.

Та і в сім питаню помиляв ся Максимович. Пядесят літ минає з тої пори, як в Галичині появила ся „Історія Галич-

¹⁾ „Галичанинъ“ 1863. Книга I. выпускъ II, стор. 111.

²⁾ Там же. стор. 113.

ско-русскаго княжества“ Зубрицького, якій в його таборі надавано епохальне значіне, тому, що була печатана в великоруській мові, а неприродне стремленє Зубрицького — ввести в галицькім письменстві великоруську мову, нічим не посунуло ся наперед.

Хоч з гадками Максимовича ми не можемо погодитись, то з другого боку не можемо відмовити листам Максимовича впливу на розвій галицького письменства. Він заохочує галицьких Русинів до літературної праці, просить у них помочи для „Кієвлянина“, піддає їм теми до оброблення, розправляє з ними про правопись — словом витворює духову звязь між Галичиною і Україною. Нема сумніву, що й сам Зубрицький під впливом листу Максимовича пише свою „Літопись Ставропигіяльного братства“, яка і по нині не стратила своєї вартости.

Тим то й ми печатаємо сі листи Максимовича, а не сумніваємо ся, що вони будуть гарним причинком до характеристики його діяльности та цінним доповненєм збірки його листів порозкиданих в російських журналах, а головно в річниках „Кієвскої Старини“.

По листах Максимовича йдуть в хронологічнім порядку листи Копітара.

Про відносини Копітара до Русинів маємо в наших письменстві лише короткі згадки. З них дізнаємось, що Копітар був разом з иньшими славянськими ученими і діячами посередником між Русинами і славянським рухом перших десятків літ XIX віку. Мешкане Петра Паславського, що від року 1820 був сотрудником при церкві св. Варвари у Відні, стало осередком для всіх Галичан, Русинів і Поляків, що приїздили до Відня. Сюди заходили також перші знаменитости славянського руху, як Копітар, Вук Караджіч, Людовіт Гаї і крім особистої знайомости обмінювались своїми гадками з представителями братнього руського племені. Особливо Копітар старав ся вплинути на молоде, руське покоління і під його проводом образував ся перший руський письменник, Йосиф Левицький¹⁾.

Вістки сі дуже скупі. З дневника²⁾, в якім списував Копітар всі свої листи, висилані до різних людей від дня 24

1) Житє і Слово. Том II, стор. 436—7 в студії Ів. Занєвича: „Літературні стремління галицьких Русинів від 1772—1872 р.

2) Дневник Копітара видав проф. Ягіч в книзі: Neue Briefe von Dobrowsky, Kopitar und Anderen Süd- und Westslaven. Berlin, 1897, стор. 823—50. Раньше видав проф. Ягіч перший том кореспонденції Добровського і Копітара яко 39 том Сборника отдѣлення русскаго языка и словесности импер. академіи наукъ, Спб., 1885.

цьвітня 1829 аж майже по кінець життя, дізнаємося, що він вів дуже широку кореспонденцію з Русинами, а то з Йос. Левицьким¹⁾, з єписк. Снігурським²⁾, з Михайлом Малиновським³⁾, з крил. Лавровським⁴⁾ і Ос. Лозінським⁵⁾. Звертаємо увагу на сю кореспонденцію, бо лише вона могла би нам дати докладний образ взаємин Копітара з Русинами. Може бути, що в бібліотеці перемиської капітули переховується принайменше частина сеї кореспонденції. Було би конче потрібною річю видати її друком. Листи Копітара взагалі мають дуже велику вартість. Писані живо, вони доторкають до різних питань, так наукових, як і суспільних. Друкуючи переписку Добровського і Копітара, пише проф. Ягіч: „Какими выразительными чертами обрисовался обликъ Копитара въ его страстно-порывистыхъ, вѣчно безпокойныхъ письмахъ, полныхъ нетерпѣливой любознательности и критическаго задора“⁶⁾. Видані проф. Ягічем листи Копітара принесли багато нових фактів до характеристики сього визначного ученого. З листів

¹⁾ До Йос. Левицького написав Копітар від р. 1831 – 1835 два-найцять листів; з того чотири в р. 1831 (29/III, 22/X, 9/XI, 7/XII); в р. 1832 шість листів (25/I, 15/II, 11/IV, 28/VIII, 3/XI, 21/XII); в р. 1833 один лист (15/II) і в р. 1835 один лист (31/III). При двох листах зазначений в дневнику кількома словами їх зміст. (Порівняй: Jagić: „Neue Briefe“ стор. 827 – 834.

²⁾ До єп. Снігурського вислав Копітар в літах 1834 – 1841 два-найцять листів, з тих деякі спільно до Снігурського і Левицького, або книгаря Міліковського. На рік 1834 припадає три листи (30/VIII, 27/IX, 3/XII); на рік 1835 два (23/I, 10/II); на рік 1837 два листи (29/XI, 17/XII); на рік 1840 три (23/II, 25/VI, 10/X); на рік 1841 два (9/VI, 15/VI). Там же стор. 833 – 45.

³⁾ До Михайла Малиновського написав Копітар рівнож два-найцять листів в роках 1839 – 1843. З них припадає на рік 1839 один лист (13/II); на рік 1841 три листи (24/IX, 26/IX, 5/XII); на рік 1842 сім листів (1/I, 9/I, 6/II, 3/III, 15/III, 20/V, 14/VII); на рік 1843 один (5/XII). Там же стор. 840 – 50.

⁴⁾ До крил. Лавровського вислав Копітар в р. 1840 два листи (16/IX, 28/IX). Там же стор. 844.

⁵⁾ До Лозінського занотований в дневнику один лист з р. 1841 (13/VI). Там же стор. 845. З листу Копітара до проф. Фр. Метельки в Любляні дізнаємося, що Лозінський просив Копітара о його країнсько-німецьку граматику для нормальних шкіл. Там же стор. 177. Метелька зайняв ся посилкою граматики Копітара, бо на неї (Grammatik der slav. Sprache in Krain, Kärnthen und Steyermark, 1808) покликає ся дуже часто Лозінський в своїй: „Gramatyka języka ruskiego“. Przemysł 1846.

⁶⁾ Ягіч: „Сборникъ...“ том 39, стор. CVI.

Копітара до Зубрицького можна буде уявити собі, яку вагу треба привязувати до його кореспонденції з иньшими галицькими Русинами. Добути сі листи і видати їх друком, було би річю подвійно хосенною. З одного боку мали би ми тоді багатий причинок до характеристики самого Копітара, з другого не менше цікавий і важний матеріал до пізнання жатя і культурних змагань в перших хвилях розвою галицько-руського письменства XIX віку.

Листів Копітара до Зубрицького маємо чотири. Всі вони писані в р. 1843 (18/VI, 18/VII, 5/X, 4/XI). Можемо рішучо твердити, що в сих чотирох листах містить ся ціла кореспонденція Копітара з Зубрицьким, бо лише ті чотири листи, з точними датами, записані в дневнику¹⁾. Коли б Копітар писав їх був більше, то певно не поминув би їх.

З сих листів Копітара для нас важні головно два перші. В них завдає він Зубрицькому різні наукові питання, яких пояснення, або розвязку подамо в примітках до тексту листів. Тут задержимо ся лише над руськими національними і церковними справами, якими в своїх листах интересує ся Копітар.

Переписку з Копітаром почав був, по нашій гадці, Зубрицький. Догадуємо ся сього звідси, що в першім своїм листі обговорює Копітар брошуру Зубрицького, видану в р. 1837 і два пастирські послання митрополита Мих. Левицького з р. 1841. Коли зважимо, що лист Копітара писаний в р. 1843, то легко можемо собі уявити, що Копітар рецензує сі книжки лише тому, бо як раз в тім часі дістав їх від Зубрицького. Що крім своїх видань посилав Зубрицький Копітарови також чужі (послання Левицького), се для нас зрозуміле, бо переклад одного послання з 10 марта 1841 р. з латинського тексту на польську мову зладив Зубрицький²⁾. До послання Левицького, в яким перше місце займає доказ про першенство папи, мусів додати Зубрицький в листі до Копітара, що хоч сам був перекладчиком послання, то його гадка така, що Русини в національнім і релігійнім питанню мусять потонути в російськім морю. Вносимо се з того, що Копітар, виказуючи нестійність таких гадок, додає: „Sed quo tendis musa, desine perdicax!“ Про правдоподібність нашої гадки можна буде пересвідчитись, коли приглянемо ся тим уступам листів Копітара, в яких обговорені сі питання.

¹⁾ „Neue Briefe...“ стор. 849.

²⁾ Ив. Ем. Левицкій. „Библиография“ ч. I, стор. 20.

Вже проф. Ягіч замітив, що Копітар Росії не любив і не жалував. Походило се по часті з ексклюзивності його характеру (в однім листі до Добровського пише він про католицьку національну гордість), а по часті від привязання до Відня, який він бажав видіти духовим центром для всіх Славян¹). Русинів вважає Копітар народом, що може жити сам, о своїх силах, і не рад їх бачити в обіймах Росії. Він пише: „Русини (die Russinen) повинні самі собі вистарчати без Великорусів (ohne die Nordrussen) і печатати свого Каменського і т. и. Предсі пруських Німців нема навіть тільки! А вашого осьвіченого і щедро дотованого духовенства не було би шкода! З п'ятнайцяти мільонів Русинів, ви, чотири мільйони в Галичині і Угорщині єсте цвітом і тому ви радше повинні бути солию життя для них, ніж давати себе перетягати лише на основі матеріяльного закону для нас. Sed quo musa tendis, desine perdicax!“

Копітара займали літературні праці галицьких Русинів, тож можлива річ, що на основі знайомости з руськими виданнями він міг прийти до висліду, що Русини можуть самі собі вистарчити. Стикаючись з Русинами, міг він також пересвідчитись про осьвіту руського духовенства та дізнатись про його дотоване, хоч річ певна, що тут прийшло йому в поміч послане Левицького з дня 10 марта 1841 р. Величаючи Габсбургів за їх добродійства для руського народу, митр. Левицький пише: „Na rozkaz teyże Najjaśniejszej Cesarzowej i Królowej (Марії Тереси), młodzież ruska do stanu kapłańskiego dążąca wezwana została do Wiednia i tam w najślawniejszej nauk wszechnicy, nauce filozofii i teologii z tym poświęcała się postępem, że później wielu z tej młodzieży katedry teologiczne i inne godności dyecyzalne zaszczytnie sprawowało, niektórzy zaś godnymi stali się na stopień biskupi być wyniesionymi (Скородинський, львівський єпископ, що умер в р. 1805 і Антін Ангелович, львівський митрополит, що умер 1815 р.). W te ślady Najmiłosćw-szej Matki wstępowali potem Najjaśniejsi Jej synowie i tronu następcy. Ich bowiem dobrodziejstwem zaprowadzonem i zatwierdżonem zostało we Lwowie dotychczas jeszcze istniejące Seminarium, w którym już nie niektórzy tylko, lecz wszyscy kandydaci rusko-uniecy do pełnienia świętych obowiązków po parochiach przeznaczeni, nauki teologiczne odbierają i obyczaję

¹) Ягіч: „Сборникъ...“ том 39, стор. XV.

swe do prawideł kościelnej karności zastosowywać pouczają się. Seminarium to, już kilka tysięcy pracowników owczarni świętej ruskim dyecezyom od roku 1783 do tych czas wydało, między jego alumnami My Sami, wasz terazniejszy Arcypasterz Metropolita, niegdyś nauki Nasze pobieraliśmy, i wy także zdolność do należytej staranności o zbawienie dusz ludzkich potrzebną osiągnęliście. Z szczodrobliwości wyż wspomnionych Najjaśniejszych Monarchów wydzielane bywają z funduszu religijnego, wam dodatki do waszych parafialnych dochodów, a wysłużonym w staranności o duszach, pensye deficyentów“. Згадуючи про заслуги цїсаря Франца І, що побільшив етат питомців у Львові, а окрім того умістив деяких питомців в висших духовних закладах у Відни, додає Левицький: Dlatego to nie zbywa teraz w obydwóch dyecezyach na takich mężach, którzy do staranności o zbawienie dusz należącie usposobieni, obowiązki namiestników pomiestnych, czyli dziekanów z chwalebną zręcznością piastują, zaszczytów kanonickich dostąpili, teologicznym doktoratem zaszczyconymi zostali i albo publicznie katedry we wszechnicy nauk i dostojęństwa akademiczne zajmują, albo wyższe urzęda dyecezalne sprawują, a nawet na samą godność biskupią wyniesionymi zostali (Снігурський, Яхимович)¹⁾.

В дальших своїх увагах запевнює Копітар Зубрицького, що для Русинів як раз тепер найдогідніша пора, щоби так Римови, як і Німцям піддати свої домагання, чи жалї. Найліпше було би, аби митрополит поїхав до Риму, а особисто зробить там в однім тижни більше, як листовно в кількох літах. Копітар завірює, що Русинам в Римі дуже прихильні, як він сам мав нагоду пересьвідчити ся на місци; що там його питали, яким способом можна-б Русинам дещо приємного зробити і що він їх справив до митрополита, котрого жадань і поглядів вони вислухати повинні. „Але, як я сказав — кінчить Копітар, подорож до Риму привела би все до якогось ладу: einem Cardinalshut würde im schlimmsten Falle selbst ein Primas Galiciae die Präcedenz lassen müssen etc.“

¹⁾ Michał Lewicki: List Okólny do Duchowieństwa Rusi Zjednoczonej стор. 21—5. Користуємось польським текстом, бо руського не було під рукою.

З остатніх слів дізнаємо ся, що вже в р. 1843 носив ся Рим, а може й Відень з гадкою, наділити митрополита Левицького достоїнством кардинала, хоч сею почесстю обдарено його доперва в р. 1856¹⁾.

До сеї самої гадки вертає Копітар в другім листі. „Wenn die ältere Excellenz (митр. Левицький), пише Копітар, sich nicht gern rührt, so lassen Sie die neue (еп. Снігурський) nach Rom ziehen!“ В Римі радить Копітар поговорити з кардиналом Лямбускіні і з генералом ордену Єзуїтів, каже упоминати ся за заграничні фундації, з яких тепер лише Італіяни користають. Звертаючись до Зубрицького, накликає Копітар: Ew. Hochwohlgeboren sollten selbst mit Snigurski reisen!“

Ради Копітара викликали у Зубрицького невдоволенє. Про се дізнаємо ся з листу Зубрицького до Ганки, писаного дня 10 (22) лютого 1846, вже по смерті Копітара († 11 серпня 1844 р.). В нїм читаємо: „У меня была очень странная (пропущено: переписка) зъ возвратившимся зъ Рима Копитаромъ. Настаивалъ онъ на меня, чтобъ я уговорилъ нашего Митрополита или епископа на путѣшествіе въ Римъ и отправился зъ ними туда. Онъ удостовѣрялъ насъ въ хорошемъ приѣмѣ, требовалъ да бы мы здѣсь дѣйствовали на духовенство за російскими рубежами и пр. Но я ему тонко доказалъ нелѣпость предпріятія... Подлинныя его письма и мои отвѣты хранятся у меня“²⁾.

На великий жалъ, відписів на листи Копітара, певно дуже цікавих для нас, в бібліотеці г-р. Баворовского ми не найшли. Всеж маємо надію, що листи Зубрицького до Копітара не пропадуть. Сю надію подає нам обставина, що листи иньших, славянських учених до Копітара заховали ся і то у взірцевім порядку.

Само посланє митр. Левицького з дня 10 марта 1841, а спеціяльно обробленє питання про першенство папи Копітарови не подобало ся. Він радби бачити в нїм науковий трактат з використанням сучасної богословської літератури зверненої против першенства папи.

¹⁾ Pełesz: Geschichte der Union...“ Том II, стор. 929. В році 1848 іменував цісар Левицького прімасом Галичини.

²⁾ Житє і Слово. Т. IV. „Листи Д. Зубрицького до Ганки“. стор. 86.

Дня 11 жовтня 1841 року видав був митр. Левицький друге посланє в латинській мові і в польськїм перекладї, в якїм містила ся відповідь папи на що йно згадане посланє Левицького. В сїй відповіди хвалить папа митрополита за його ревність, велить і на дальше стерегти уніятів від аїтаційних православних брошур, дбати, щоб уніяти не дали себе звести намовам православних, які твердять, що уніятську і православну церкву лучать одні й ті самі обряди, а ділять незначні ріжницї. „Grecko-Rossyjanom, пише папа, całe to podobieństwo, jakie jest między waszemi a ich obrzędami na nic się nie przyda, albowiem oni się od wszystkich katolików, czyli to Ruskiego, czyli to Łacińskiego, lub też jakiegokolwiek obrządku różnią w rzeczach, należących do prawdziwej wiary, którą sprawiedliwy żyje (Ad Hebraeos X. 28) i ściągających się do uległości ku Rzymskiemu Papieżowi, który jest Piotra Apostołów ksiądzęcia następcą, któremu (mówiąc słowy Ojców Chalcedońskich) winnicy dozór od Zbawiciela powierzony jest, z którego Kościołem (jak Ireneusz świadczy), dla znakomitszego pierwszeństwa każdy kościół niezbędnie zgadzać się musi, to jest ci, którzy są ze wszech miar wiernymi (Lib III, contra haereses. Cap. 3), z którym nareszcie (jak Hieronim powiada), ktokolwiek nie zbiera, rozprasza, to jest, kto nie jest z Chrystusem, jest z Antychrystem (Epist. ad Damasum)¹). Дальше велить папа митрополитови дбати про вихованє духовенства, головно молодшого клиру: „aby młodszy klerycy nie tylko się ćwiczyli w pobożności i prawdziwej cnocie, ale także w naukach istotnie katolickich i od niebezpieczeństwa jakiegokolwiek błędu dalekich. Dlatego też potrzeba, ile to być może, większą liczbę onych od pierwszej ich młodości (jak Zbór trydencki uczy), do Seminarium duchownego przyjmować, gdzieby pod Twojem okiem przez Mężów zaufania najgodniejszych troskliwie kształceni, ku nadziei Kościoła wzrastali“²).

Ся відповідь папи, держана в дуже різкїм тонї против православя, а головно її опублікованє визвало велике невдово-

¹) Michał Lewicki: Wielebnemu zjednoczonej Rusi Duchowieństwu pozdrowienie w Panu i Arcypasterskie błogosławieństwo... стор. 7.

²) Там же стор. 9.

лене Копітара. Хоч сам тішився своїм католицизмом, то в публичнім проголошенні папської відповіді бачив Копітар не без причини загострене відношення між католицькою і православною церквою; різка відповідь папи перетинала надії Копітара, що все мрів про унію латинської і грецької церкви між славянськими народами¹⁾. По сьім виясненню зрозуміємо слова Копітара: „Leid that es mir, dass Ihr das Belobungsbreve gedruckt habt; denn der päpstliche Vorschlag eines Averruncations-Gebots contra reunionem, so wie der einer röm. Kleinkinderanstalt für den geistlichen Nachwuchs, schadet in Publico mehr, als er nützt“.

Таку саму обережність, як в справах церковних, наказує Русинам Копітар в науці. Він напр. заохочує Русинів до видання історії церкви, однак писаної спокійно і безпристрасно, „бо стару кривду вічно свіжо відгрівати, шкодить лише будучности, ятрене заблизнених ран відбиває ся на теперішнім здоровлю, а через се спиняє можливий поступ. Амнестия не пусте слово і його не надармо винайшли люди старинного світа“.

Та годі нам переповідати зміст листів Копітара! Ми за-примітимо лише, що сї нечисленні його листи до Зубрицького обговорюють стільки наукових і суспільних питань, біжучих справ, та визначають ся таким тверезим поглядом, що справді треба дивувати ся сему рідкому уму, що за кілька місяців перед смертю (вісім місяців після останнього листу до Зубрицького Копітара не було вже в живих) умів ще заховати молодечу живість і цікавість, злучену з досвідом, бистроумністю і критицизмом поважного діяча і ученого. Стільки про листи Копітара.

На прохане дра Ів. Франка переглянув проф. др. Й. Полівка кореспонденцію Вячеслава Ганки, яка перейшла на власність чеського музею, і знайшов між нею та скопіював один лист Йос. Левицького, три листи Ос. Лозінського, вісім листів Дениса Зубрицького і один лист Куліша. Всі вони надруковані в „Житю і Слові“ (Т. IV, стор. 80—90).

З першого листу Зубрицького до Ганки, писаного в р. 1844 (am 2 Hornung), дізнаємо ся, що кореспонденцію сю викликав випадок. Книгар Гартенштайн в Бродах переміняв адреси на посилках книжок з Росії, призначених для Ганки і Зубрицького, а наслідком сього Зубрицький реклямує у Ганки свої книжки.

¹⁾ Wurzbach: „Biographisches Lexicon“ т. XII, стор. 442.

З того часу почалась між Ганкою і Зубрицьким жива кореспонденція й обмін книжками. Крім першого листу Зубрицького всі дальші писані в російській мові. Останній (восьмий) лист має дату 8 (20) ноября 1846 р.

Між рукописами Зубрицького знайшли ми всего два листи Ганки: один з р. 1846 (8 н. с. ноября), другий з р. 1852 [12 (24) декабря], а крім них начерк відповіді Зубрицького на останній лист Ганки з датою: 27 декабря (8 січня 1853 р.).

З сих дат виходить, що всі листи Ганки з р. 1844, 1845 до падолиста 1846 р. до нас не дійшли і що кореспонденція Зубрицького з Ганкою не порвала ся в р. 1846, а тягнула ся ще в р. 1852—3.

Перший з знайдених нами листів Ганки вяже ся тісно з шестим, септим і восьмим листом Зубрицького. В першій з них (18 авг. 1846 р.) доносить Зубрицький, що в монастирі сьв. Онуфрія у Львові знайшов два житія сьв. Кирила, сербської й руської редакції. Копію першої і варіанти другої вишле Ганці в вересні¹⁾. В другій (4 сент. 1846) повідомляє про висилку копії²⁾, в третій [8 (20) ноябр. 1846 р.] пише поміж иньшим, що напасти німецьких „писаков“ на „руській народъ и правительство“ обурюють його до крайности. Тому хоче він Німцям противставити „безъ всякаго притязанія на краснорѣчивыя украшенія, картины съ Русской жизни, основанныя на законахъ государства. Русскіе ученые, пренебрегая нелѣпости этой толпы, молчатъ, но иногда и молчаніе можетъ быть вреднымъ, ибо противоположное мнѣніе усиливается въ народѣ“. В тій цілі, на початок „списалъ я приложенную статью о Русскихъ поселеняхъ, и имѣю честь выслать ею (!) до Васъ, какъ до единственнаго представителя Русскихъ Литературныхъ отношеній въ западной Европѣ и защитника Русской славы и чести“. Зубрицький просить Ганку, щоби передав сю статью до якого небудь німецького журналу та велів справити ортографічні і синтактичні похибки³⁾.

В знайденій нами відповіді дякує між иньшим Ганка Зубрицькому за присилану копію житія сьв. Кирила і повідомляє,

¹⁾ Житє і Слово. Т. IV, стор. 87.

²⁾ Там же стор. 88.

³⁾ Там же стор. 88—9.

що статтю післав до „Allgemeine Zeitung“ в Штутгарті. Коли-б її там не прийняли, він надрукує її в „Ost und West“.

Ні одного ні другого журналу ми не могли дістати, тому й не можемо сказати, чи стаття Зубрицького була печатана.

В другім листі [з дня 12 (25) грудня 1852 р.] повідомляє Ганка Зубрицького про висилку свого видання Остромирівового євангелія, дякує йому за два томи „Історії Галичско-русскаго княжества“ вказує на будучність великоруського язика між Славянами, хвалить Зубрицького, що свої твори пише по російськи, питає, як довго руський нарід в Галичині потребує учитись російської мови, зазначає, що, присвоївши собі російську літературу, міг би руський нарід зробитись „по словянськи“, при чім додає: „Погляньте на Нѣмцевъ, какъ въ волостяхъ говорятъ, что Нѣмецъ Нѣмца не понимаетъ, но читають и пишутъ всё одинаково“.

Так отже Ганка пропагує в сьм листі свою улюблену мрію про один язик порозуміння між Славянами, яким, по його гадці, мав би зістати російський.

Зубрицький рад би бачити в сьм листі що инше: похвалу для його обєдинительних теорій, коли відписує Ганці: „Вы одобряете употребленный мною въ Галичс. Исторіи языкъ. Я писалъ по Русски, ибо какъ Нѣмецкій такъ и Русскій одинъ только есть Литературный языкъ. Какъ Нѣмцы въ Штрасбургѣ, Дорпатѣ, въ Зурихѣ и Гамбургѣ на одномъ только пишутъ нарѣчіи и разумѣють другъ друга, такъ и Русскіе должны писать на одномъ только твердо основанномъ, на изящно обработанномъ діалектѣ. Не моя вина, что мои соотчичи по большой части не разумѣють его еще теперь. Я имъ сказалъ горькую истину на 141 стор. I, и въ 13 примѣчаніи II части своей Исторіи (тут зве Зубрицький мову галицьких Русинів, язиком „черни, пастуховъ“ і т. и.).

Чи сам Ганка завважав сю понівірку рідної мови в творі Зубрицького — годі знати. Правдоподібнїше, що ні, бо гадаємо, що при всіх своїх симпатіях до Росії, що, як каже проф. Ягіч, нераз були подібні до верчення хвостом (влянія хвостомъ)¹⁾, Ганка не міг би був похвалити сего доптання і огидження матерньої мови.

¹⁾ Jagić: „Neue Briefe...“ стор. XLVIII.

З черги поговоримо про кореспонденцію Зубрицького з Ів. Раковським¹⁾, перекладчиком державних законів на Угорщині та одним з угорсько-руських діячів, що своєю нещасною, об'єднательною політикою видали угорську Русь на поталу мадяризації. Кореспонденція ся важна між иньшим тому, що Зубрицький старав ся в ній вплинути на скріплене сього об'єднательного напруму між угорськими Русинами.

Коли вийшла перша часть „Історіи Галичско-русскаго Княжества“ Зубрицького, о. Мих. Малиновський, тогді проповідник при церкві сьв. Юра і їм наз. катехит, удав ся в імені накладчика, заряду Ставропітійського Інститута, до Адольфа Добрянського, просячи посередничити в продажі і збираню передплатників на Угорщині. З порученя Ад. Добрянського пересилає Ів. Раковський в листі з дня 24 марта 1852 на руки Малиновського спис передплатників і зібрані гроші а при тім одушевляє ся „руськимъ“—язиком, якого ужив в книжці Зубрицький. Се письмо, а спеціально похвали для мови книжки викликали

¹⁾ Ів. Раковський, уроджений 5 марта 1815 р., висвячений в р. 1839, був в р. 1844—1850 віцектором в Унігварській семінарії. Від р. 1850—59 був редактором „Вѣстника законѣвъ державнихъ“; редакцію відобрано йому, бо місто руської мови вводив він до „Вѣстника“ російську мову, яку підправляв о. В. М. Войтковський, православний священик при каплиці в. княжни Ол. Павлівни, жінки архикнязя Йосифа, побудованій в Кромі, півтора милі від Пешту. В роках 1856—58 редагував Раковський „Церковную Газету“. Статі, які тут друковано, брав Раковський живцем з російських журналів: „Воскресное Чтеніє“ (Київ 1849—55), „Христіанское Чтеніє“ (Спб. 1853) і „Творенія св. отцевъ въ рускомъ переводѣ“ (Москва 1848 і 1850). На сю часопить побирав Раковський підмогу від релігійно-мадярського тов. св. Стефана, що займався видаванем книжок духовно-католицького змісту. По двох літах підмогу відібрано задля православного і об'єднательного напруму видавництва. В р. 1858 застановив Раковський з 16 числом „Церковную Газету“, а на її місце почав редагувати „Церковный Вѣстникъ“, якого вийшло всего десять чисел. Раковський дописував також до львівських газет: „Зорі Галицької“, „Семейної Бібліотеки“ Сев. Шеховича і „Слова“, а з угорських часописів до „Карпата“. Він видав „Граматику русскую“ (р. 1867) о. Духновича, змінивши без відомости автора правопис на вір російської. Для народніх шкіл уложив він „Арифметику“ (1869) і „Краткую всеобщую географію“ (1870). Умер в своїй парохії, Ізах, в р. 1885 дня 3 н. с. грудня (Порівнай: Василь Лукичь: „Ватра“, літературний збірник, Стрий 1887, стор. 191—2; Сабовъ: „Христоматія церковно-славянскихъ и угро-руськихъ памятникѣвъ“, Унгвар 1893, ст. 202; Ів. Ем. Левицький: „Бібліографія“).

письмо Зубрицького (2/IV 1852 р.) до Раковського. Так назвала ся кореспонденція між сими двома людьми.

В листі дякує Зубрицький за прихильний сполин про його „Історію“, пишучи: „Радостно есть услышать одобрительный гласъ изъ срединны колыбели Славянщины, изъ Паноніи, отъ береговъ завѣтнаго Дуная, тогда, когда у насъ появляются тамъ и сямъ отзвывы изступленниковъ и невѣждъ, порицающихъ чистое, науковое русское слово“. Зубрицький пересвідчений, що великоруська мова вже по кількох літах запанує в Галичині; „Но мы не отчаиваемся въ успѣхѣ, мы увѣренны, что по истеченіи нѣсколькихъ лѣтъ истина станетъ побѣдительницею¹⁾), такъ какъ всегда свѣтъ побѣждалъ тьму и мрачность, мы увѣренны, ибо „Съ нами Богъ...“ В великій скромности називає Зубрицький свою книжку „бездѣлицею“.

Річ ясна, що Раковський не звинив відповіди, яку Зубрицький дістав до рук дня 9 мая 1852 р. В ній ще раз заявляє Раковський, що труд Зубрицького буде „шагомъ, ведущимъ къ истинному народному просвѣщенію и благополучію“, що угорські Русини ненавидять „галимавію галицко-русского языка“, тому вигаютъ „Історію“ Зубрицького „свѣтозарнымъ солнцемъ“, „сокровищемъ“ а не „небылицею“.

Підлесне письмо Раковського визвало дуже цікаву відповідь Зубрицького (24 мая н. ст. 1852), якої начерк ми рівнож знайшли в бібліотеці ір. Баворовского. В ній подає Зубрицький причини слабого розвою російської мови в Галичині. Одною з них має бути ся обставина, що після 1848 р. мало хто сим язиком займав ся. Іншими причинами були „інтриги і клевети“ редактора віденського „Вѣстника“, Вислобоцького (псевдонім: Василь Зборовський), що, по словам Зубрицького, рад би убити „Галицкую

¹⁾ В листі до Погодіна висказує Зубрицький такі самі націі: „Что же касается нашей литературы, образования и другихъ обстоятельствъ — не взирая на препятствія, запрещенія и недостатокъ книгъ, хотя и медленно, все поступаетъ къ лучшему, и будущее поколѣніе сулитъ намъ прекрасные плоды. Юношество читаетъ съ восхищеніемъ русскія книги, вникаетъ въ языкъ, понимаетъ его и подражаетъ ему, и теперь хотя бы и запрещено было преподавать русскій языкъ, что можетъ быть и послѣдуетъ, то уже раз возникшее стремленіе не осановится. Если же мы успѣемъ бросить въ народъ нѣсколько сотъ экз. Исторіи, тогда мы упрочимъ навсегда русскую стихію; ибо невѣжество въ этомъ отношеніи доселѣ было неимоверное“. „Чтенія“ р. 1880, ч I і II, стор 588.

Зорю“ і стати одним руським редактором, дальше о. Григ. Шашкевич, що „напачкалъ свой чудацкій словарь небывалыхъ, противныхъ Славян. этимологій словъ и хотѣлъ бы, чтобъ его Авторитету всѣ повиновались“, а вкінці Поляки. Про останніх пише; „У насъ въ Галиціи есть наслѣдственная, непреодолимая ненависть между Поляками и Руссинами. Первые никогда не забываютъ непоколебимой вѣрности и приверженности Русскаго народа къ законному Австр. престолу и клеветаютъ также, что Руссины, избѣгая польскаго языка, имѣють симпатію къ Московщинѣ, какъ бы то былъ какой либо особый языкъ!!“ Зубрицький каже, що „Галицка Зоря“ дістала вже за уживаний язык одну остерогу від правительства і можна побоюватись, що її заборонять видавати¹⁾), тому радить він почати на Угорщині видавництво журналу п. з. „Звѣздочка для панонскихъ Русиновъ...“

На се письмо відповів Раковський, що не бачить потреби видавництва нового журналу, що радше треба стреміти до сего, щоби два дотеперішні („Зоря Галицку“ і „Вѣстникъ“) направити, що він в тій цілі відносив ся до Ів. Головацького, співробітника „Вѣстника“, та сей відповів, що „Вислобоцкій совсемъ препятствуетъ сопріближенію къ чистому русскому языку“. Раковський радить тому постаратись, щоби начальним редактором „Вѣстника“ став Головацький.

Два дальші листи Раковського (23 серпня і 14 вересня 1852 р.) маловажні; в них майже виключно йде річ про продаж „Исторіи“. Важніші письма Раковського з 3 мая і 5 вересня 1853 р. В першій з них побіч великодних поздоровлень і вісток про продаж „Исторіи“ просить Раковський ушімнутись у Малиновського в імени о. Войтковського, аби звернув „Катехизис“, запитує про ціну Мацейовського „Исторіи первоначальной церкви у Славянъ“ і посилає поклін Зубрицькому від Добрянського. В другій згадує, що Адольф Добрянський від'їхав минулого місяця на місце свого призначення до Грос-Вардайн, почім додає:

¹⁾ В листі до Погодіна з дня 5 (17) мая 1852 р. згадує Зубрицький також, що „самъ тихій и смиренный журналецъ „Галицкая Зоря“ получилъ увѣщаніе, чтобъ онъ не осмѣливался употреблять московскихъ словъ подъ опасеніемъ запрещенія“. Чтенія р. 1880, ч. I і II, стор. 587.

„Наши газеты: Зоря Галицкая и Лада¹⁾ по малу сближаются къ цѣли; далъ бы Богъ, чтобъ скорѣе рѣшительно поступили къ ней, то есть, чтобъ писали чистымъ и правильнымъ русскимъ языкомъ“.

На тім уриває ся в рукописах Зубрицького кореспонденція з Раковським.

З листу Раковського до Малиновського подаємо в прилозі лише виїмки. Так само подаємо в виїмках перший лист Раковського до Зубрицького, натомість подаємо другий його лист в цілості. Дальші чотири листи Раковського не варті того, щоб їх передруковувати. В своїх листах старав ся Раковський писати по великоруськи та при малім знаню сеї мови лишив по собі радше приклад, як би не треба писати.

Оба начерки листів Зубрицького до Раковського друкуємо в цілості.

Між паперами Зубрицького знайшли ми ще на черк його письма до „Имп. Общества Исторіи и древностей“ з просьбою, щоб воно взяло на себе наклад III части „Исторіи“, бо Ставропігійський Інститут попав в довги і на себе накладу взяти не може²⁾. Саме письмо цікаве згадкою про візиту Зубрицького у Сгадіона, характеристикою сучасного руського духовенства та поясненем ціли видання „Исторіи“.

¹⁾ „Лада“ виходила під редакцією Сев. Шеховича в р. 1853. Від червня до вересня вийшло всего п'ятнадцять чисел і на тім закінчила „Лада“ своє життя.

²⁾ Зубрицький удавав ся вже в р. 1852 через Погодіна, просячи аби наклад перших двох частин взяло на себе „Общество Ист. и древн.“ (Чтенія з р. 1880, ч. I і II, стор. 585), одначе не ждучи на відповідь почав їх друкувати накладом Ставропігійського Інститута, як каже Зубр., під впливом намови приятелів, котрі пересвідчили його, що висилкою рукописи в Москву він розминув би ся з ціллю, для якої трудив ся, бо книжка, видана в Москві, не принесла би Галичині ніякого хісна (Там же, стор. 857). Післану до Москви III часть „Исторіи“ звернено Зубрицькому, бо він надіав ся, що митрополит поможе видавництву грішми: „Когда манускриптъ былъ въ Москвѣ, пишетъ Зубр. Погодіну, обнадеживали меня здѣсь средствами къ изданію той 3-й части; какъ же я получилъ рукопись и приступилъ къ печатанію, громко прежде обѣщанное пособіе владыки, пользующаго ся годовымъ доходомъ около 10.000 гульденовъ, кончилось подпиской на 24 экз. — и я сѣлъ на ледѣ“. Не оставалось нічого пнишого, кіичить Зубрицький, як звернутись до Ставропігії, якою управляють „по интригамъ враждебной русскому элементу партіи лица, гнушающіе ся въ серцѣ всѣмъ русскимъ“.

З інших листів до Зубрицького, які переховують ся в бібліотеці ґр. Баворовского згадаємо на сїм місці про п'ять листів ґр. Едв. Рачиньского (всі писані в Познані в р. 1840 4/II, 4/III, 29/IV, 13/VI і 23/XII). Вони містять в собі головню подяки за прислані книжки. Тут знайшли ми також одно письмо Павліковського з Медики (16 мая 1841 р.) змістом своїм рівнож маловажне. Занотуємо ще п'ять листів крил. о. Ант. Петрушевича, тогдішнього капеляна митр. Левицького; всі писані з Унева в р. 1852 (31/V, 24/VI, 17/IX, 22/IX, 1/X). В листах тих подані поправки і замітки до поодиноких печатних листів „Історії“ Зубрицького. Листи не цікаві. Важна хіба частина першого листу, де Петрушевич подає свій погляд на твір Зубрицького. В ній читаємо: „При всемъ томъ не могу я не признать, что ученый трудъ Вашего Благородія, не только касательно самага историческаго предмета, но и относительно русскаго языка, на которомъ тотже излагается, сообразивъ бѣдственное наше состояніе и ограниченныя средства, успѣетъ самыхъ опытнѣйшихъ знатоковъ, такъ отечественной нашей Исторіи, какъ русскаго языка, почти со всѣхъ мѣръ удовлетворити. Что болѣе, это дѣльное сочиненіе сдѣлаетъ у насъ на Галичѣ великій переворотъ, не только въ отечественномъ бытописаніи, но и въ области русскаго слова; ибо первое есть испорченное хвастливыми польскими историками, второе же находится нынѣ въ такомъ крайномъ упадкѣ, что даже сами такъ званые Грамматикографы не понимаютъ, что есть русской

не умѣющіе ни читать, ни писать по русски, и только наружно и лицемерно исповѣдающіе уніатско-греческій обрядъ“. Ставропігійський Інститут взяв наклад не радо і лише тому, бо бояв ся „роптанія искренно-русской партіи“ одначе „подъ предлогомъ недостатка наличныхъ денегъ“ дав йому місто гонорару церковних книжок на 300 злр. і сто екз. „Історії“. Церковні книжки він продав з рабатою, а нуждою прибитий просить Погодіна, щоб сей виходив йому гроші за 50 примірників, взятих російським міністерством просвѣти (Там же, стор. 592). Цікавий причиною до характеристики тогдішнього заряду Ставропігійського Інститута знайшли ми між паперами Зубрицького. Се акт, писаний в німецькій мові з підписом сеніора Товариницького, в яким Інститут повідомляє Зубрицького, що до переговорів з ним в справі накладу третьої часті „Історії“ уповажнені Яків Головацький і Сосновський. Жалі Зубрицького в справі гонорару, як здає ся, побільшені. В начерку умови писаним рукою Зубрицького, читаємо, що Інститут з'обов'язує ся платити йому 20 злр. від надрукованого листа крім дарових 100 примірників книжки. З захованого рахунку дізнаємо ся, що Зубр. дістав за III часть „Історії“ 450 злр.

языкъ, а что нарѣчіе его, и какъ бы Египеткую (!) тьмою омрачены, вмѣстѣ съ послѣдователями своими до сихъ поръ дурачатся“.

На тім кінчить ся кореспонденція Зубрицького, перехована в бібліотеці гр. Баворовского. Не наводимо тут начерків листів Зубрицького, писаних до людей, що займали ся продажію його „Історіи“ та їх відповідей.

Між матеріялами Зубрицького знайшли ми рукописи всіх трьох частий його „Історіи“ і четвертої часті, що вийшла п. з. „Анонимъ Гнезненскій и Йоаннъ Длугошъ“ (Львів 1855), та множество записок історичного змісту, зужитих при наведених творах. З неучатаних доси праць Зубрицького знайшли ми: „Rys do Historyi Narodu Ruskiego w Galicyi“. Zeszyt II od roku 1340 do roku 1596⁽¹⁾ і „Nieco o alfabetach Europejskich w ogólności, a o sławieńskich, cyrylijskim i głągolicim w szczególności“ (pisano w początku roku 1850)⁽²⁾.

В збірці Зубрицького бачимо оригінали і копії актів, що дотикають історії Руси і Польщі. Уложене їх в каталогі лишаємо історикови. З поміж актів вибрали ми лише два летучі листки з р. 1809, що послужать цікавим причинком до характеристики Зубрицького. Вони стверджують нам звістку, подану Як. Головацьким, що Зубрицького „избрано въ г. 1809 (Зубр. ур. в р. 1777 † 1862 р.) секретаремъ временнаго войскового правительства подъ егидію Великого Наполеона, якъ тогда называли“. Іншими словами скажемо: Зубрицького бачимо в р. 1809 в польськїм таборі⁽³⁾. Сьому ми й не дивуємось. В браку ширшого, народного житя, а навіть в браку скристалізованого національного почутя між загалом галицьких Русинів, люди більше живі шукали ідеалу між польським народом не лише в р. 1809, але і в пізнійших часах. Шукав за сим ідеалом також Зубрицький. Колпж Зубрицький знайшов ся між Ру-

¹⁾ Перший зошит сего твору вийшов в р. 1837. Друга частина не появилася в друку, здає ся — для браку накладчикъ. На самім кінці її маємо копію історичної часті полемічного пам'ятника поч. XVII в., „Пересторога“ аж до богословського трактату, виміреного против перешенства св. Петра.

²⁾ На кінці сеї, нині вже перестарілої студії бачимо дуже цікаві факсиміля. Про існуванє сеї студії подав вже вістку Головацький („Слово“ 1862, ч. 12).

³⁾ Там же, ч. 9.

синами, то не пристав до їх змагань, щоби піднести руське письменство на рідній мові. Аристократ в цілім сего слова значіню, глядів він на простий нарід, як на „пастухов“, „пасѣчников“, „Грицьков“, як на чернь, що не потребує просвіти і повинна на все зіставати в підданстві¹⁾. З такою самою погордою відносив ся він до народньої мови, називаючи її „хохлацкимъ нарѣчіємъ і т. н.“²⁾. До Поляків Зубрицький вже не вернув, а коли маємо вірити його листам до Погодіна, він їх в пізнійшій часі ненавидів³⁾. Коли позбув ся сього ідеалу,

¹⁾ В „Rozmaitościach“ за р. 1819 (Львів) ч. 95 і 96 надрукував Зубрицький статтю п. з. „Rozprawa za pańszczyzną“, вимірену против знесеня панщини. Се відповідь на анонімну статтю, перекладену з німецького „O-panšczyźnie“, поміщену там же ч. 75—7. В своїй відповіді старає ся Зубрицький довести, що панщина була вислідом взаємної потреби і порозуміння між дідичом а робітником; що вона не ганьбить людського роду; що панщина не була лихвою, бо робітник за свою працю тягне належні зиски; що вона не була причиною бідноти і нужди; що вона не вяже природної свободи, не спиняє розвою моральних сил, науки і просвіти; що вона не дає причини до самоволі, гнету і варварства економічних урядників; що вона не стоїть на перешкодї в уліпшеню господарства, та що її наємним робітником заступити не можна. Свою статтю кінчить Зубрицький: „Pańszczyzna teraz w kraju naszym dla dobra pospolitego jest konieczną dla Pana, dla rolnika potrzebną; że o zniesieniu pańszczyzny na ówczas dopiero kuśićby się można, gdyby ludność miejska w kraju przynajmniej o połowę się powiększyła a zdolne znalazły się ręce do rozebrania gruntów dworskich; gdyż po uchyleniu pańszczyzny rolnictwo dworskie w tej ogromności, jak jest teraz, żadnym sposobem prowadzonem być nie może“. Зі знесенем панщини не міг Зубрицький погодитись навіть після 1848 р. В листі до Погодіна з дня 9 (21) апр. 1853 р. пише Зубрицький: „Что касается нашихъ крестьянъ, то прежнее ихъ состояніе, прежня отношенія принадлежатъ уже Исторіи, настоящее состояніе незавидное, а будущая судьба только Богу извѣстна. Ихъ нежелавшихъ, недумавшихъ, освободили на чужій коштъ, отъ обязанностей работой исправляемыхъ для помѣщика, а обременили ихъ государственными, земскими и общинными налогами и работами. Легче было отработать одинъ, или два дни въ недѣлю барину, употребивъ къ тому домашнюю челядь, какъ теперь платитъ огромныя подати. Лишили ихъ попечителей, заступниковъ и кормителей въ нуждѣ, а выставили ихъ на произволъ жидовъ лихоимцевъ, ябедниковъ и другихъ корыстолюбцевъ, и по той причинѣ множество уже обнаженныхъ бродитъ по городамъ и мѣстечкамъ“. Чтенія з р. 1880, ч. I і II, стор. 609.

²⁾ Там же, стор. 608. Гляди також уступи з його „Исторіи“, подані нами в примітках до листів Ганки.

³⁾ Там же, стор. 579.

а до свого народу і мови не пристав, почав Зубрицький шукати за ідеалом в російській мові і писав на ній свої твори, в надії, що потягне за собою всіх освічених Русинів. Та у Зубрицького не доставало відваги, виступити рішучо і вітверто зі своїми об'єднательними мріями. Великодушності своєї „Історії“ промовує він дорогою лояльними присвятами пам'яті цесарів Йосифа II і Франціска II „въ знакъ неуывдаемой въ сердцахъ Галичско-русскаго народа благодарности и благовѣнія“ (Часть III). Хоч Зубрицький пише російською мовою, то все боїть ся „клевет“, киданих на його сторонників, що вони „симпатизують къ Московщинѣ“. Таке верчене хвостом, а дальше й неприродні змагання Зубрицького не приєднали для його ідеалу загалу Русинів, з виїмкою одиниць, а його „Історія древн. Галичско-русскаго княжества“, що мала зробити епохальний переворот, з формального боку остала ся для Руси мертвим плодом, цікавим нині хиба для психології автора. Се звичайна доля праці тих людей, що відчужились від рідного народу і його мови.

Львів, дня 20 марта 1901 р.

I.

Листи Максимовича до Zubрицького.

— — —

I.

Г. Zubрицькому отъ Максимовича.

Милостивий Государь!

Скоро будетъ уже годъ, какъ я получилъ Ваше письмо, и только теперь на него отвѣчаю: причиною тому моя продолжительная тяжелая болѣзнь, помѣшавшая моимъ занятіямъ, остановившая мою корреспонденцію и заставляющая меня преждевременно оставить службу. Грустно мнѣ отъ этаго, а дѣлать нѣчего! — Письмо Ваше для меня чрезвычайно было пріятно во всѣхъ отношеніяхъ, — и самый Рускій языкъ, еже-часно здѣсь слышимый, становится чѣмъ-то новымъ, болѣе внятнымъ и роднымъ, болѣе краснорѣчивымъ въ Вашихъ устахъ, чѣмъ подъ перомъ нашихъ премногихъ писателей. Хвала и честь Вамъ, что Вы его усвоили себѣ, не смотря на полвѣка жизни Вашей! Пишите ко мнѣ и другимъ Рускимъ, ради Бога, по — Руси, не повѣрите какое это наслажденіе доставляетъ, хотя для Васъ — какъ Ви говорите — и труднѣе то, чѣмъ писать по — Польски (польска мова — цуръ ёй, пекъ ёй — обрыдла и тутъ до ката нашому брату, южному Русину... нехай вона зтямится! Буде зъ нею и того, що Вы книжки на ёй пишете, да друкуете!)...

Возрожденіе Руской Словесности въ Червоной Руси есть явленіе утѣшительное: дай Богъ, чтобы обстоятельства къ тому благопріятствовали и чтобы молодое Ваше духовенство не прекращало сего прекраснаго и достойнаго начинанія. На какомъ-бы ни писали языкъ Галичане, все равно, лишь бы писали они о своей Руси; но молодому — нынѣшнему и будущему поколѣнію надо писать на своемъ родномъ языкѣ, подобно Нѣмцамъ, Французамъ, Чехамъ и всѣмъ почти другимъ націямъ. У насъ въ Имперіи Руской, Рускимъ языкомъ сталъ Великорускій языкъ, которымъ и говоримъ, и пишемъ, и думаемъ, какъ языкомъ общимъ, живое употребленіе и въ Украинѣ (въ образованномъ класѣ народа) имѣющемъ. Потому, все, что у насъ пишется по — Малороссійски есть нѣкоторымъ образомъ уже искусственное, имѣющее интересъ област-

ной только (об.) какъ у Нѣмцевъ писанное на — Аллеманскомъ нарѣчїи. У насъ не можетъ быть словесности на Южнорускомъ языкѣ, а только могутъ быть и есть отдѣльныя на ономъ сочиненія — Котляревскаго, Квитки (Основьяненка), Гребенки и другихъ. Южнорускій языкъ у насъ есть уже какъ памятникъ только, изъ котораго можно обогащать Великорускій или по — преимуществу у насъ Рускій языкъ. Народныя Украинскія пѣсни и пословицы суть также только прекрасные памятники для словесности Руской. Но для Русиновъ Австрійской Имперїи живой языкъ — Южнорускій; пора языка Польскаго для нихъ давно прошла; пора Великорускаго языка для нихъ еще не наступила. Потому весьма желательно, чтобы они подобно Вамъ усвоили себѣ Великорускій языкъ; но Ваша Червоноруская словесность — по моему мнѣнію — должна быть на Вашемъ родномъ Рускомъ языкѣ т. е. на Южнорускомъ; и только въ Галиціи она можетъ быть на этомъ языкѣ. И потому для Вашихъ молодыхъ писателей наши народныя пѣсни должны быть не только какъ памятники прекрасные, но и какъ живые образцы языка Рускаго. Тамъ и формы уже готовыя для Галицкихъ стихотворцевъ: это хорошо поняли Головацкій, Вагилевичъ, Устіановичъ и Шашкевичъ и потому ихъ стихи читаю съ большимъ удовольствіемъ и сочувствіемъ, чѣмъ стихи Лѣвицкаго и прочихъ мнѣ извѣстныхъ, кои отъ своего народнаго отбиваются, а къ Великорускому не пристали и плаваютъ между ними на искусственной срединѣ, весьма не благоприятной ихъ поэзіи. Въ нашей Руской словесности была пора такой-же искусственности въ языкѣ; за то очень не многіе стихотворцы XVIII вѣка теперь читаются съ живымъ удовольствіемъ: Кантемира Сатиры писаны съ талантомъ; но по языку и несвойственной стихотворной формѣ ихъ почти непріятно уже читать, и онѣ почти уже не читаются.

Гоголь пишетъ (2 картка) совершенно въ Малороссійскомъ духѣ, между тѣмъ пишетъ по Великоруски и лишь не многія слова Украинскія употребляетъ, а между тѣмъ читая его, кажется читаешь по — южноруски. Ваши молодые писатели должны писать чистымъ южнорускимъ языкомъ, какой представляется особенно въ пѣсняхъ и думахъ Украинскихъ и старинныхъ Червонорускихъ; а этотъ языкъ пополнять могутъ изъ старинныхъ письменныхъ памятниковъ Галицкихъ и Украинскихъ, гдѣ много есть словъ и оборотовъ, — а потомъ уже пополнительнымъ (в листѣ хибно: пополнительнымъ) источникомъ пусть будетъ Великорускій языкъ, преимущественно передъ другими Словенскими. Для правописанія образцемъ долженъ быть — старинный способъ писанія южнорускій, приноровленный къ народному языку, надстрочнымъ знаком л (а не .., ибо у Рускихъ ё, ѓ, ѣ = ю). Я предложилъ этотъ

способъ въ 1827 году; ¹⁾ многіе оный одобрили; старинное употребленіе въ немъ сохранено. И я не вижу причины, для чего напримѣръ Вагилевичъ, ²⁾ упрекающій Лозинскаго за писаніе Польскими буквами, защищающій по справедливости нашу Рускую азбуку, самъ вопреки ей пишетъ не по руски, изгоняетъ ъ, ы, вмѣсто въ даже въ глаголахъ пишетъ ѹ, и вводитъ Молдаванское джа, какъ будто недовольно ясно будетъ поставить дж: правописаніе его Русалки, признаться, очень дико, и правописаніе Лѣвицкаго болѣе походить на Руское. Если эти расколы и разногласія будутъ продолжаться въ начинающейся словесности и не примутъ всѣхъ одного правописанія, то это замедлитъ успѣхъ. И у насъ Тредьяковскій хлопоталъ очень о нововведеніяхъ; пробовали изгонять буквы: ъ, э; Лижечниковъ издалъ недавно цѣлый романъ, (на долі: „Басурманъ“), писанный какъ говорятъ (напр. маево, пашолъ вмѣсто моего, пошелъ), какъ по Украински пишутъ Харьковцы, и Поляки (Польскими буквами); однако основою Великорускаго правописанія все таки осталось Церковнословенское правописаніе, изъ коего развилась и Велико-русская и наша Южноруская письменность. Что хорошо Вагилевичъ сдѣлалъ, такъ это двоякое э и употребленіе ѹ (только не вездѣ).

(Обор. 2 картки). Прошу Васъ покорно передать мои мысли Вашимъ Львовскимъ писателямъ Рускимъ, и поклониться отъ меня Вагилевичу, Головацкому, Устіановичу и всѣмъ имъ. Желаю имъ полного успѣха, Богъ да поможетъ имъ въ томъ! — Я писалъ бы къ нимъ, да не имѣю силъ для этого; кромѣ гемороя и ревматизма, коими страдаю другой годъ, я уже десять лѣтъ не вижу правымъ глазомъ, а лѣвымъ могу читать только до обѣда, и то теперь съ трудомъ.

Незнаю, получили ли Вы посланные мною Вамъ Описаніе Киево-софійскаго Собора ³⁾ и мою 1 часть Исторіи древней Руской Словесности? ⁴⁾ Если Вамъ понадобится какая нибудь книга, пишите ко мнѣ, и я охотно Вамъ буду высылать. Теперь посылаю Вамъ Кіевлянина изданнаго въ 1840 году. Вотъ начало такого изданія, котораго назначеніе Южная Русь и коего вы желали. Теперь посылаю только три экземпляра для Васъ, Вагилевича, Головацкаго; при оказіи пришлю больше. Если у Васъ есть какія матеріалы, то одолжите меня присылкою ихъ для помѣщенія въ Кіевлянинѣ. Если можно къ Октябрю мѣсяцу

¹⁾ В передмові до першої збірки народних пісень: „Малороссійскія пѣсни.“ Москва 1827, стр. XXIII—XXIX.

²⁾ Має бути: М. Пашкевич, що був головним редактором „Русалки Дністрової“ і автором статії о „Рускомъ весѣлью“. Порівняй: „Галичанинъ“ з р. 1863 кн. I. виш. II. стр. 109.

³⁾ Митрополит Евгений: „Описание Киево-Софійскаго Собора и Кіевской Іерархіи.“ Кіевъ 1825.

⁴⁾ Названа студія Максимовича вийшла з друку в р. 1839.

напишите мнѣ статью о Львовѣ (о началѣ его, о состояніи особенно въ 16 и 17 вѣкѣ, когда была Академія тамъ, — о церквахъ замѣчательныхъ и проч.); хорошо бы составить и статью небольшую о Галиціи всей или Австрійской Руси Червоной и Карпатской (показавъ округи всѣ, границы ихъ, народонаселеніе, церковное состояніе, нарѣчія и проч.). Статьи Ваши будутъ очень занимательны и примутся у насъ съ удовольствіемъ большимъ и успѣхомъ. Пишите хоть на Польскомъ, я переведу ихъ на Рускій. Попросите Вагилевича, Головацкаго и другихъ однородцевъ моихъ быть моими сотрудниками и участвовать въ Кіевлянинѣ, статьями о Червоной Руси. Хорошо если бы къ Октябрю или Ноябрью, что нибудь я получилъ для второй книжки Кіевлянина. Пусть и Галичане помогутъ Кіевлянину, и въ немъ да озывается ихъ голосъ!

При семъ, свидѣтельствуя Вамъ мое истинное почтеніе, остаюсь Вашимъ покорнѣйшимъ слугою

М. Максимовичъ.

Апрѣля 22 дня

1840 г.

Кіевъ.

Р. S. Сообщите мнѣ вѣрную копію Послѣсловія Ивана Ѳеодорова къ Апостолу Львовскому и копію герба его.

На верха оборотной стороны другої картки маемо ще take postscriptum:

Р. S. Всѣ книги Рускія, какія у Васъ вышли въ 1839 и 1840 г. прошу выслать мнѣ всего лучше черезъ Миликовскаго, или съ какимъ нибудь вѣрнымъ путешественникомъ.

Лист писаний на 4°, на всѣхъ чотирехъ сторонахъ. В серединѣ коверти, на еї хребтѣ читаемо ще take:

Г. Вагилевичъ занимается много миеологіей: не можетъ ли онъ написать для Кіевлянина статейку о дивахъ, вѣрованіе коимъ осталось въ Карпатахъ и было въ Украинѣ, какъ видно изъ пѣсни Игоревої. — Желалъ бы я имѣть еще подробное извѣстіе о Ветхомъ Заветѣ, переведенномъ съ Еврейскаго и хранящемся во Львовѣ, — о которомъ вкратцѣ упомянулъ Головацкій. Со временемъ, я очень желалъ бы получать краткія описанія Галича и прочихъ Червенскихъ городовъ, подобно тому какъ у меня въ первой книгѣ описаны нѣкоторые: прочтя ихъ, вы увидите чего мнѣ надобно. Все замѣчательное относительно Галицкой Руси будетъ у меня имѣть мѣсто, только Бога ради присылайте и пригласите къ тому другихъ. Если мнѣ поможетъ Богъ нынѣшнимъ лѣтомъ освободиться отъ моей болѣзни и стать на ноги (ибо я такъ слабъ ногами, что больше года почти не выхожу изъ дому) то я

надіюсь въ будущемъ году побывать у Васъ во Львовѣ и объѣхать всю Галицію! и даю въ этомъ себѣ обѣтъ!

На верха конверти адреса:

Милостивому Государю

Господину Денису Зубрицкому въ Лембергѣ (въ Галиціи).

Sr. Wohlgeboren

dem Herrn Dionys Zubrzycki, gerichtlicher Translator in Lemberg

Nro 145 Stadt.

На оборотній стороні конверти почтова штампіля: Lemberg. 13. Mai. 1840.

II.

Милостивый Государь!

По возвращеніи въ Кіевъ, я имѣлъ большое удовольствіе получить два письма Ваши. Приношу Вамъ чувствительнѣйшую благодарность за вниманіе ко мнѣ и за сочиненную Вами статью, которую съ нетерпѣніемъ желаю видѣть, но которой до сихъ поръ не могъ еще получить, и даже не знаю, пришла ли она въ Кіевъ, хотя по увѣдомленію Гартенштейна она послана сюда отъ него еще въ концѣ Августа мѣсяца. Надѣюсь однакоже, что въ скоромъ времени отыщу ее и вознагражу свое нетерпѣніе имѣть ее поскорѣе въ своихъ рукахъ.

Каковы Вы въ своемъ здоровьи? Желаю отъ души, чтобы оно было въ хорошемъ состояніи. Что касается до меня, то я до самой осени прожилъ, или лучше сказать, прохворалъ въ деревенскомъ уединеніи. Теперь я въ Кіевѣ, но уже уволился отъ профессорской должности, и въ скоромъ времени ожидаю себѣ полной отставки. Здоровье мое такъ слабо, что я, оставаясь почти безвыѣздно въ квартирѣ моей, ничѣмъ не могу заниматься, и непрежде, какъ вначалѣ Ноября, съ трудомъ примусь за печатаніе 2 книжки Кіевлянина. Такая неудача (об.) мнѣ въ нынѣшнемъ високосномъ году! Надѣюсь однакоже, что въ будущемъ году пребываніе съ самой весны въ деревнѣ, въ продолженіи всего лѣта, и занятія идилическія помогутъ мнѣ укрѣпиться.

Копія письма К. О.,¹⁾ сообщенная Вами, чрезвычайно любопытна. Я прошу Васъ усерднѣйше — сообщить мнѣ копіи и всѣхъ прочихъ писемъ К. О. для напечатанія всѣхъ ихъ во 2 книжкѣ Кіевлянина. Мо-

¹⁾ Письма К. О. = Князя, або Константина Острожського. Зубрицький доставив Максимовичеві копії трьох писем. Два з них адресовані до львівського братства, третє до львівських міщан. Їх надрукував Максимович в „Кіевлянин-і“ за рік 1841 стр. 48 і 298—301, не подаючи вістки, що копії дістав від Зубрицького.

жетъ быть можно переписать еще какія другія письма, то — ради Бога — перепишите и сообщите. Такая коллекція, напечатанная вдругъ, будетъ драгоценностью. Если Вы пошлете сіи копіи ко мнѣ въ половинѣ Декабря, то онѣ поспѣютъ еще ко 2 книжкѣ, ибо прибавленіе къ Кіевлянину, содержащее разныя подлинныя матеріалы будетъ печататься подъ конецъ. Найдите только писца, чтобы явственно и вѣрно переписалъ, дабы Вамъ самимъ не трудиться надъ этимъ дѣломъ; а я постараюсь вознаграждать трудъ переписки присылкою разныхъ Рускихъ книгъ при вѣрной оказіи, болѣе удобной, чѣмъ почтовая пересылка. — Нестора лѣтописи у насъ не была еще издана вполне, кромѣ сквернаго изданія Кенигсбергской лѣтописи, но чрезъ нѣсколько мѣсяцовъ выдутъ два тома Нестора, напечатаннаго Археографическою комиссіею,¹⁾ и я тотчасъ же Вамъ пришлю сіе драгоценное и много обѣщающее изданіе.

(2 картка.) Вы писали ко мнѣ, не желаю ли я какихъ книгъ Львовскаго изданія, и предлагали мнѣ Библію, у Васъ напечатанную. Душевно радъ буду сему подарку, и кажется скоро будетъ случай переслать ее: можетъ быть еще въ концѣ сегоже года черезъ Лембергъ будетъ проѣзжать по возвратномъ пути изъ Вѣны Николай Ивановичъ Надеждинъ, мой другъ и старый товарищъ, о которомъ, безъ сомнѣнія, Ви знаете по его глубокой учености и трудамъ. Черезъ него-то всего лучше можете переслать мнѣ все, что угодно Вамъ будетъ, и я попрошу Васъ потрудиться поискать старопечатныхъ Славянскихъ книгъ, изданныхъ во Львовѣ, въ Кіевѣ и въ другихъ городахъ Южной Руси. Я разумѣю не церковныя книги, но книги содержанія ученаго, историческаго и даже самыя маленькія брошюрки, хотя бы изъ 4 страницъ состояли. Не повѣрите, какая у насъ бѣдность въ изданіяхъ сего рода; предшественники наши небрегли о сбереженіи старины, а пора наконецъ собрать ее, и именно въ Кіевѣ. Вообразите, что здѣсь, напримѣръ, нигдѣ нельзя достать ни Мелетія Смотрицкаго Грамматики, ни Лаврентія Зизанія, ни Памвы Берынды Лексикона (изд. 1е); дорогою цѣною успѣлъ я приобрести хорош. экземпляръ 2-го изданія сего Лексикона. Нѣтъ, напримѣръ, у насъ Вирши Кассіана Саковича надъ Гетьманомъ Сагайдачнымъ, 1622 года.²⁾

¹⁾ Видане Нестора появилось заходом „Археограф. комиссіи“ доперва в р. 1846 п. з. „Полное собраніе русскихъ лѣтописей.“

²⁾ „Вірші на жалосный погребъ зацного Рыцера Петра Конашевича Сагайдачного зложонны презъ инока Касіана Саковича, ректора школъ кіевскихъ“ (Кіевъ 1622 р.) роздобув таки Максимович, бо в „Кіевлянин-і“ за рік 1850 (III книга) помістив факсиміля обох сторін заголовної карти і одної сторони „Взятіе Кафы“ (1616). Крім сего перепечатав Максимович дві частини віршів (стр. 177—183). Цілість віршів Саковича перепечатав, хоть не дуже дбало, проф. Голубєв в своїй студії „Исторія Кіевскої духовної Академії“ в „Приложеніяхъ“ стр. 17—41.

Много издавалось въ здѣшнемъ краѣ книжечекъ и брошюрокъ по поводу Уніи и проч. на языкѣ Польскомъ, и всѣ таковыя книжечки на Славянскомъ и Польскомъ языкѣ чрезвычайно важны (обор.) и любопытны, и мы бы ихъ съ радостію купили и потомъ перепечатали бы, чтобъ не пропали для потомства. Потому особенную просьбу имѣю къ Вамъ о собраніи и приобрѣтеніи всѣхъ выше сказанныхъ книжекъ и листовъ. Что бы они ни стоили, я стану платить чистыя деньги и въ исправности Вамъ доставлять ихъ; только Бога ради собирайте и приобрѣтайте; и увѣдомьте меня, нѣтъ ли у Васъ уже и на примѣтѣ какихъ-нибудь книгъ сего рода для приобрѣтенія.

Передайте поклонъ мой г. Могильницкому, коего стихи читалъ я съ удовольствіемъ, но не знаю, помѣщу ли ихъ въ Кіевлянинѣ,¹⁾ ибо вся стихотворная часть сего изданія находить ся еще пока подъ условіемъ, по трудности получать достойныя піесы отъ нашихъ поэтовъ, печатающихъ свои произведенія преимущественно въ изданіяхъ Петербургскихъ. — Головацкому покорѣйше (!) прошу такъ же передать мой поклонъ и благодарность за его письмо и сказать ему, что для него Украинскія книги заготовлены будутъ и при случаѣ пришлются.

При семъ, свидѣтельствуя Вамъ мое почтеніе и прося о продолженіи Вашего ко мнѣ вниманія и благорасположенія, честь имѣю быть Вашимъ,

Милостивый Государь, покорнѣйшимъ слугою
М. Максимовичъ.

Р. S. Замѣчаніе Ваше о князьяхъ Чарторыйскихъ весьма любопытно и стоило бы того, чтобы о таковыхъ Западно-Русскихъ фамиліяхъ Вашу мысль резонировать подробно, какъ Нѣсецкій въ своей коронѣ недоумѣвалъ, почему въ хроникахъ А. Чарторыйскій названъ Русиномъ.
1840, Октября 17.

Кіевъ.

Лист 4^о, писаний на всѣхъ чотирехъ сторонахъ.

На ковертѣ адреса :

Imię Panu Dionizemu Zubrzyckiemu
Prefektowi Drukarni

we Lwowie.

Милостивому Государю

Господину Денису Зубрицкому

Префекту Ставропигіальной Львовской Типографіи

Въ Львовѣ (въ Лембергѣ), что въ Галиціи.

На обор. стор. коверти почтова печатка: Lemberg. 12. Nov. 1840.

¹⁾ В статіи „О стихотвореніяхъ червонорускихъ“ перепечаталъ Максимовичъ частину „Радостной пѣсни“ (1838) Могильницкого з такою до-

III.

Милостивый Государь !

Сколько я благодаренъ Вамъ за Вашу статью ¹⁾ и предисловіе Оедорова и сколь нетерпѣливо ждалъ ихъ, столько же огорченъ тѣмъ, что они не дошли ко мнѣ изъ Радзивилова: Гартенштейнъ пишетъ, что онъ отправилъ въ Кіевъ, а въ Кіевъ говорятъ, что не получили; и я не могу понять, куда бы дѣвалась посылка, если она отправлена дѣйствительно. Между тѣмъ я такъ дорожу Вашимъ трудомъ и такъ желаю имѣть его для второй книжки (которая уже началась печататься), что рѣшилъ ся просить Васъ покорнѣе вторично прислать мнѣ оный, если у Васъ остался черновой экземпляръ: для вѣрнѣйшей доставки не лучше ли послать ее прямо въ Кіевъ на мое имя (об.) въ письменномъ пакетѣ? А что бы Вамъ не трудиться Самимъ надъ перепискою, то нельзя ли объ этомъ попросить г. Головацкаго, коего и почеркъ весьма благопріятенъ для вмѣстительнаго письма. Я же постараюсь отблагодарить его за то книгами, которыя отчасти и приготовлены у меня, и ждутъ только надежнаго случая. Такою присылкою Вы бы очень-очень одолжили меня: и если я получу ее черезъ два мѣсяца то не будетъ поздно: и я стану дожидаться ее до 7 февраля. Радъ бы я весьма былъ и тѣмъ письмамъ, о которыхъ просилъ Васъ въ послѣднемъ моемъ письмѣ, посланномъ къ Вамъ 27 (мае бути 17) Октября.

пискою: „Чтобы дать понятіе о пріятномъ талантѣ Могильницкаго, предлагаемъ слѣдующія строфы изъ его „Радостной пѣсни“ (Кіевлянинъ 1841 г. стр. 131—3).

¹⁾ Статья Зубрицкого, про яку Максимовичъ згадує на початку попереднього письма і в сім письмі до його рук не дійшла. З листу до Погодіна (пис. 26 февр. 10 марта 1841 року) дізнаємо ся, яка се була стаття. Там читаємо: „Вы повелѣваете мнѣ поощрять своихъ знакомцевъ до сотрудничества въ Вашимъ Журналѣ, но я Васъ правдоушно увѣряю, что у насъ не много трудящихся ся литературою: все это, что Вы читаете въ польскихъ Варшавскихъ журналахъ о сочиненіяхъ и сочинителяхъ въ Галиціи, есть по большой части безстыдная ложь. Все, чѣмъ я смѣю обнадежить Васъ, кромѣ своей статьи, есть географическо-историческое описаніе русскаго народа подѣ Австрійскимъ скипетромъ чрезъ Головацкаго. Я написалъ былъ сего рода описаніе для г. Максимовича до Кіевлянина, но оно виною Гартенштайна на пути утратилось, а можетъ быть въ когти полиціи попало. У меня былъ безобразный черновой экземпляръ и г. Головацкій обязался его совершить. Если ему женитба, посвященіе въ попы и заботы о женѣ и пропитаніи не стануть мѣшать, то онъ хорошо обработаетъ этотъ предметъ“ (Чтенія з р. 1880. Ч. I і II. стор. 552). Такої статі ждавав Максимович від Зубрицкого в першій листі.

Каково здоровье Ваше, и что Вы дѣлаете теперь книжнаго? Мое (2 картка) здоровье все въ одномъ положеніи, о которомъ я извѣщалъ Васъ, и что дальше будетъ — не знаю. Что дѣлаютъ Ваши молодые одноземцы? Не знаю скоро ли будетъ черезъ Лембергъ проѣзжать Н. И. Надеждинъ съ одесскимъ кураторомъ Г. Княжевичемъ изъ Вѣднѣ; но кажется они должны непременно проѣхать черезъ Львовъ и скоро; и какъ бы хорошо было, если бы подоспѣли они къ той порѣ, какъ статья Ваша будетъ готова: черезъ нихъ всего бы лучше послать.

Желая Вамъ здоровья и бодрости, для продолженія Вашихъ полезныхъ трудовъ, и всякаго благополучія, съ истинныхъ почтеніемъ къ Вамъ честь имѣю быть

Вашимъ покорнѣйшимъ слугою
М. Максимовичъ.

7. Декабря

1840.

Лист 8^о писаний на трехъ сторонахъ.

На конвертѣ адреса:

Въ Лембергъ, въ Галицію.

Милостивому Государю

Господину префекту Львовской Ставропигіальной Типографіи

Денису Зубрицкому.

Dyoniz Zubrzycki.

На обор. сторонѣ конверта почтова штампа: Lemberg. 26. Dec. 1840.

IV.

Кіевъ, 1841 г., 2 апрѣля.

Милостивый Государь!

Сегодня отъѣзжаетъ изъ Кіева нашъ почтенный Баронъ де Шодуаръ; онъ будетъ во Львовѣ, — и я черезъ него посылаю Вамъ мой почтительный поклонъ и нѣсколько книжекъ. Нестора лѣтопись еще не издана; а по отпечатаніи оной Вамъ пришлетъ ее нашъ Министръ Просвѣщенія, котораго я о томъ просилъ; теперь-же я посылаю изданіе моего покойнаго дяди Тимковского,¹⁾ хотя и неполное, но самое лучшее. Кіевлянина 2-я книга хотя и отпечатана, но еще не вышла въ свѣтъ изъ цензуры и типографіи; почему я только 2 отрывка изъ нея къ Вамъ посылаю: о Червонорускихъ стихотвореніяхъ и правописаніи Малоросійскомъ. Передайте ихъ для прочтенія нашимъ юнымъ и молодымъ пишущимъ братіямъ. Изъ прилагаемаго при семъ листка, Вы увидите со-

¹⁾ Лѣтопись Нестора. Изданіе Тимковского. Москва 1824.

держаніє сей книги: письма кн. Остр. я съ благодарностью принялъ въ составъ сей книги; а по поводу присланнаго Вами за (об.) вѣщанія Сагайдачнаго написалъ цѣлую статью объ этомъ славномъ козакѣ-землякѣ Вашемъ,¹⁾ ибо онъ, какъ нашелъ я въ современныхъ ему извѣстіяхъ, былъ дворянинъ Самборскій. Это обстоятельство даетъ мнѣ мысль просить Васъ поискать извѣстій объ этой фамилии вообще, можетъ быть у Васъ въ архивѣ найдется еще что чибудь объ этомъ Гетманѣ; и все что найдется благоволите сообщить. — Ваша тетрадь, черезъ Гарт. посланная, рѣшительно пропала; я не отыскалъ ее и черезъ официальные поиски, за что Гарт. кажется на меня нѣсколько недоволенъ. Дошло-ли къ Вамъ мое письмо въ Октябрѣ 1840 писанное? — Не знаю получили-ль Вы Описание Кіево-софійскаго Собора; — вчера я просилъ у Преосвященнаго Иннокентія, дабы онъ отправилъ къ Вамъ экземпляръ сего же сочиненія и нѣкоторыхъ его словъ.²⁾ Седмицу отъ него Вы получили прежде. Къ сожалѣнію сіе свѣтило Кіева переходитъ отъ насъ на Сѣверъ.

Завтра м я прашаюсь съ Богоспасеннымъ Градомъ; отставной челоуѣкъ уже сталъ я и переѣзжаю на деревенское житъе — на лѣвомъ берегу Днѣпра, на горѣ, какъ разъ противъ устья рѣки Роси, гдѣ нѣкогда былъ бѣдовый городъ Родня, а теперъ на его мѣстѣ толь- (2 картка) трава да кустарникъ на Княжой Горѣ. Тамъ буду отдыхать отъ службы, заниматься садомъ и народными пѣснями; а когда настанетъ осень, опять приймусь за нашу Старину и за 3 кн. Кіевлянина, для котораго имѣю уже много матеріалу любопытнаго. Помозите и Вы Вашимъ участіемъ: пришлите разныхъ документовъ, и если можно обѣщанную Вами статью. Особенно я просилъ бы не только для моего Кіевлянина, но и для Кіевской Руси вообще потрудиться надъ составленіемъ Исторіи Братства Львовское (!)³⁾: для сего, кажется, у Васъ болѣе, чѣмъ для

¹⁾ Максимович надрукував дві статії про Сагайдачного: одну в „Москвитянині“ за рік 1843 Ч. 10, другу в „Кіевлянині“ за рік 1850 п. з. „Сказаніє о Гетманѣ Петрѣ Сагайдачномъ.“ (стр. 151—183.) На стр. 174—77 тамже уміщена: „Записъ о пожертвованіи гетмана Сагайдачнаго на школу львовскаго братства 1622 г.“ з допискою: „Эта записъ сообщена мнѣ 1840 г. Денисомъ Зубрицкимъ, въ копіи, списанной имъ съ подлинника, хранящагося въ Ставропигіальномъ Архивѣ Львовскомъ.“

²⁾ Між книжками, які місто до Зубрицького вислав був Гартенштайн до Ганки (гляди нашу передмову) були дві книжки Інокентія. В бібліотекі Зубрицького нашли ми „Собраніє Словъ на дни торжественные, говоренныхъ Кіевск. Акад. Ректоромъ, Архимандритомъ Інокентіємъ. Кієвъ 1836.

³⁾ „Лѣтопись Львовскаго Ставропигіальнаго братства“ Ден. Зубрицького появилась в „Журналі министр. народн. просвѣщ.“ 1849—50 в російській мові, яко переклад з польського.

історіи другихъ Братствъ, уцѣлѣло матеріаловъ, и этимъ Вы оказали бы намъ большую услугу. Манускриптъ присылайте для изданія намъ! здѣсь мы очень охотно все Ваше будемъ печатать. Переслать же можно чрезъ Надеждина, который кажется будетъ ѣхать осенью; если и Баронъ будетъ возвращаться черезъ Львовъ въ Сентябрѣ, то вѣрно не откажется взять съ собою.

Если Вы будете такъ добры, что станете писать ко мнѣ до того времени, то адресуйте въ Кіевъ.

Головацкому, Вагилевичу, Устіановичу, Могильницкому и другимъ нашимъ родичамъ прошу кланяться. Вамъ желаю здоровья и всякаго благополучія.

Преданный Вамъ

Максимовичъ.

(оборотъ.) Головацкаго или кого другаго попросите написать дополненіе и продолженіе моей статьи о Червоноруской Литературѣ до половины сего года; а при случаѣ пришлите и самыя изданія. — Если Богъ поможетъ поправиться въ здоровьи и стать на ноги, то въ слѣдующемъ году приѣду къ Вамъ непременно. — Если Вамъ удастся отыскать матеріалы для історіи здѣшняго Братства и Академіи, то собирайте ихъ: Иннокентій собирается писать історію онаго, и уже собралъ много матеріаловъ.

Прощайте!

На долѣ сеї стороны адреса:

Милостивому Государю

Денису Зубрицкому

Г. Префекту Типографіи Львовской.

Лист 8°, писаний на чотирех сторонахъ.

V.

Милостивый Государь!

Я много виноватъ передъ Вами за мое аскетическое молчаніе, съ которымъ я не сказалъ Вамъ даже спасибо за Ваши добрыя обо мнѣ воспоминанія черезъ Бар. Шодуара и Требинскаго ко мнѣ дошедшія. Это не значитъ еще впрочемъ, что бы я за нихъ не благодарилъ Васъ душевно. Я безмолствовалъ по совершенной моей отрѣшенности отъ міра образованнаго. Такому состоявію, въ которомъ пробылъ я болѣе двухъ лѣтъ, я обязанъ по крайней мѣрѣ за то, что нынѣ я опять Кіевлянинъ и опять принялся за прежнее дѣло. Кромѣ лекцій въ университетѣ, я предпринялъ изданіе своего собранія Малороссійскихъ пѣсень, а тамъ — коли Богъ поможетъ — примусь и за Кіевлянина. Въ будущее лѣто надѣюсь исполнить давній обѣтъ — посѣтить Вашу Червоную Русь,

къ чему поводомъ будетъ и водица Грефенбергская. — Гг. Верпатскій, Роговичъ — воспитанники здѣшняго университета, съ другими двумя товарищами посылаемые въ чужіе края для усовершенія въ наукахъ — скажутъ Вамъ подробнѣе объ насъ и передадутъ Вамъ наше живое, родное, Руское челобитье.

(об.) Я же къ моему задушевному поклону Вамъ присоединяю такое же желаніе Вамъ и всѣмъ соотчичамъ моимъ Задѣстровскимъ здравія, благоденствія и всякой силы на благое и полезное дѣланіе, во имя святоруской земли... Съ симъ желаніемъ пребуду

Вамъ вѣрный и преданный
Максимовичъ.

8 Окт. 1843.

Кіевъ.

Чтонибудь напишите пожалуйста для Кіевлянина объ Вашей сторонѣ. Да еще прошу Васъ не найдется ли у Васъ какого нибудь любопытнаго акта стариннаго о Курбскомъ¹⁾ или о чемъ нибудь къ нашей Кіевской сторонѣ относящагося: въ копіи въ письмѣ пришлите для сборника, который будетъ изданъ начинающеюся здѣсь комиссіею археографическою.

Всѣмъ молодымъ и розумнымъ землякамъ моимъ кланяюсь.

Лист 8^о, писаний на двохъ сторонахъ.

II.

Листи Вартоломея Копітара до Зубрицького.

I.

Wien, den 18-ten Juny 1843.

Ew. Hochwohlgeboren

bitte ich, auf römischen Schreibpapier, als den gelehrtesten Ruthenen um einige bibliographische Auskünfte, die uns Räthsel bleiben, Ihnen aber ein Spiel seyn müssen.

1.) Wer kann in der Ostroger Polemik von 1596 seq. der Clericus Ostrog. seyn? Wäre es der junge Meletius Smotrycki? Er starb

¹⁾ Між паперами Зубрицького єсть бруліон статійки про Курбського. Чи она була призначена для Максимовича і чи її взагалі де надруковано — не знати.

nach Eugenij A. 1663 in. am Brand der Eingeweide und könnte also 1596 wohl ein clericus von 15—18 Jahren seyn; um so mehr, da ihn Eugenij 1599 auf dem Dissidenten-Congress sucht, ein paar Neffen studieren lässt (in Schlesien), und er 1610 schon als voller Mann mit dem „Θρηνος“ auftritt¹⁾.

2.) die gedruckte Geschichte der Räubersynode von Florenz, die der gute Prof. Шевиревъ für ein ineditum hielt und

1) У митрополита Євгенія читаємо про життєпис Смотрицького такі вiстi: Но онъ не принялъ уже Епархіи, а жилъ Архимандритомъ въ Дерманскомъ Монастырѣ до смерти, случившейся ему отъ воспаления внутренностей 1663 Генваря 17. (тому в листі Копітара читаємо: A. 1663 in(itio), або in(cipiente). Самъ Мелетій двухъ родственниковъ своихъ, Евстаѳіа Гизеля и Георгія Смотрицкаго отправилъ для продолженія наукъ въ славную тогда Лютеранскую Гимназію, бывшую въ Силезской Виваніи... Сія же ненависть къ Уніи была причиною, что многіе Князья и даже нѣкоторые Духовные предавались въ исповѣданіе Лютеранское, а въ 1599 г. было въ Вильнѣ торжественное собраніе для Конфедераціи Неунитовъ съ Лютеранами. Мелетій однаковъ не былъ виденъ въ семь говорѣвъ, хотя послѣ и самъ признался къ склонности къ оному... (Словарь Историческій о бывшихъ въ Россіи писателяхъ духовнаго чина греко-россійской церкви... Т. II, стор. 46). Рік смерті, поданий в „Словарі“ Євгенія був друкарською похибкою, бо Смотрицький умер в р. 1633. (Порівняй: С. Голубевъ: „Петръ Могила“, т. I, стор. 203). Клирик Острожський виступив по раз перший в літературі в р. 1598 з „Отписомъ“ на лист Потія, писаний до кн. Острожського в р. 1598 і з пасквілем на Флорентійський собор, вид. п. з. „Історія о листрикійскомъ, то есть, о разбойническомъ Ферарскомъ, або Флорент'скомъ синодѣ“. (Обі брошури передруковані в III томі „Памятниковъ полемической литературы“ стор. 377—476. Про жерела, на яких повстав пасквіль против флорент. собору гляди в студії: О. Делекторського: „Критико-бібліографическій обзоръ древне-русскихъ сказаній о Флорентійской уніи“. Журн. минист. нар. просв. за рік 1895, VI). Хто криєся під іменем Клирика Острожського? — річ доси не в'ясна. Професор Брікнер називає його Авраамом (Kwartalnik historyczny 1896 г. в статі „Spory o unię w dawnej literaturze“ стор. 596 і 598). Поглядови проф. Брікнера спротивився Харламович, виказуючи, що висновок, до якого доходить проф. Б., повстав на основі непорозуміння („Кіевская Старина“ з р. 1897, т. 57, в статі: „Острожская православная школа“ стор. 379). Здогад Копітара про особу Клирика Острожського дуже бистроумний. Нема сумніву, що Клирик Острожський виступив в р. 1598, як замічає справедливо Харламович, яко homo novus. Під Клириком міг отже крити ся Смотрицький. Впадає в очи, що Смотрицький полемізував в р. 1599 против листу Потія (про сей твір, який я знайшов в бібліотеці Оссолінських у Львові, буду говорити в моїй студії про полемічні твори М. Смотрицького). Можлива річ, що

aus einem vat. Cod. als solches drucken liess, haben wir nebst anderen derley damaligen Ostrogensibus vom Vater Gerasim D. Smotrycki¹⁾, haben wir hier selbst: aber wer verkappte sich am Ende der Wiederlegung (Wilna 1604) jener Räubergeschichte als **И. А. М. К.**²⁾.

Man sieht, dass selbst der Protestant v. Engel, Geschichte der Ukraine p. 90 etc. nur nach wagen Nachrichten unsicher referirt. (Auch Eugenij ist dürftig genug). Kennen Sie die von Engel citierte Antichresis, die ein Petr. Arcadius (має бути: Arcudius) unter dem Pseudonym: Theophilus herausgeben haben soll? Wäre es eine Antirresis³⁾ von dem latinisirenden Griechen Petrus Arcudius, der 1633

двічі против одного листу Потія полемізував Смотрицький тому, щоби тим сильніше вдарити на автора. Ударяє в очі при порівнянню обох сих творів споріднене гадок, зворотів, а навіть подібність стилю. Своєю дорогою є деякі труднощі, що стоять на перешкоді, аби згодом Копитара прийняти за правду без застережень, та про них буду говорити в праці про Смотрицького.

¹⁾ Герасим Данилович Смотрицький (отець Мелетія) видав в р. 1587 против брошури Венедикта Гербеста: „Wiary rzymskiego Kościoła wywody“ полемічний твір „Ключ царствія небесного“ (передрукований з неповного примірника Голубевом в Архиві юго-зап. Росії“ ч. I, т. VII і Малишевським в II томі студії: „Алекс. патріархъ Мелетій Пигаєв“). Що сей твір Смотрицького був в цісарській бібліотеці у Відні, про се згадав вже Добровський в своїх: „Institutiones linguae slavicae“ 1822, стор. LIV—V.

²⁾ В р. 1603 вийшов против брошури „Исторія о листрикійскомъ... синодѣ (1598) полемічний твір в польській мові п. з. „Obrona ś. Synodu Florenskiego...“ przez Piotra Fedorowicza napisana. Був се переклад руської брошури, яка одначе вийшла доперва в р. 1604, мабуть з чисто технічних перепон. Видно, що або на заголовнім листі руської брошури нема прізвища Теодоровича, або що руська брошура, власність цісарської бібліотеки не має заголовного листу. Але неважаючи на подане прізвище Теодоровича, автором сеї брошури він не був, лише митрополит, Іпатій Потій. Дізнаємось про се з листу Потія до канцлера, кн. Сапіги, де читаємо: „Posłałam WMci św. m. panu książki obrony synodu Forentskiego, które teraz wyszły z druku przeciw fałszywemu synodowi, którego scyzmatykowie wydali, po rusku i polsku, kazałem je przypisać wojewodzie kijowskiemu (кн. Острожському) nomine alieno (Fiedorowicza), boby odemnie ich nie przyjął...“ (Archiwum ks. Sapiehów, Nr. 433, стор. 368). Подані на кінци руської брошури букви: **И. А. М. К** розв'язати дуже легко. Вони означають: И(патій) А(дамъ), М(итрополитъ) К(ієвській).

³⁾ Тут мова йде про твір „Αντιρρησις“, що вийшов в р. 1599 в руській мові а в р. 1600 в польській перекладі. В моїх замітках: „Хто був автором „Αντιρρησις-а?“ (Записки наук. тов. ім. Шевч. том XXXV) старався я вказати, що творцем його був не Аркудій, лише Потій.

starb? Libellum vidi nunquam; audio impressum in Polonia. Velim emere pro bibliotheca nostra, pretio sat liberali, ut solemus rariora.

3.) Ihre drey Hypothesen¹⁾ über die über den San bis nahe an Krakau vorgedrungenen Russinen könnte ich mit einer 4-ten vermehren: sie seyen nämlich nur der nördliche Ast der südkarpatischen ungr. Russinen. Muss den der „maximus scortator“, nachher S. Wladimir, schon bis an die Quelle der Weichsel gebieten? Umgekehrt sollen, nach Kohl, die Russinen, ohne die Nordrussen sich selbst genügen ihren Kamiński drucken lassen etc. Sind doch der Preussisch-Deutschen nicht einmal so viele! Dann Euere gebildete und honett dotirte Clerisei, wäre es nicht ewig Schade um Sie! Von den 15 Millionen Russinen seyð ihr 4 in Galizien & Ungarn doch die Blüthe und, sollet daher vielmehr jene durchsalzen, als euch von ihnen nach bloss materiellem Gesetz der Massen hinüberziehen lassen. Sed quo musa tendis, desine perdicax!...²⁾.

Jedenfalls ist jetzt für Euch der günstigste Zeitpunkt, um von röm. und deutscher Seite her allen Euren gerechten oder auch nur billigen Beschwerden gründliche Abhilfe zu verschaffen. Was könnte den Metropoliteneine Reisen nach Rom kosten. Denn persönlich macht man in einer Woche mehr, als mittels carta cauta in Jahren. Ich war den ganzen Winter in Rom, und weiss, wie gut man Euch dort ist. Gefragt, wie man Euch was Angenehmes erweisen könnte, habe ich sie an S. Exc. verwiesen, deren Wünsche und Ansichten sie vor allem vernehmen sollten. Aber, wie gesagt, eine Reise würde alles bald in einige Ordnung bringen; einem Cardinalshut würde im schlimmsten Falle selbst ein Primas Galiciae die Präcedenz lassen müssen etc. etc. etc.

Darf ich auch Eure Pastoralbriefe ein wenig besprechen? In dem ersten wollte nur der Beweis für den Primat (der Jurisdiction) aus einem Schulbuch (Klüpfel)³⁾ nicht recht munden. Dann haben in Flo-

¹⁾ Пишучи про три гіпотези Зубрицького, Копітар має на гадці його брошуру: „Rys do historyi narodu ruskiego w Galicyi i Hierarchii Cerkiewney w temże królestwie“ Zeszyt I, Lwów 1837, ст. 21—9. Против сеї брошури, а властиво против її гіпотез polemizuje Вяч. Алекс. Мацейовський в творі: „Pierwotne dzieje Polski i Litwy“ стор. 353, 605 і т. п. Зубрицький відповідає Мацейовському в брошурі: „Granice między polskim i ruskim narodem w Galicyi“. Lwów 1849.

²⁾ Копітар дорікає також иньшим Славянам за їх русофільство. Ягіч: „Сборникъ“ т. 39, стор. XVI.

³⁾ В пастирськім посланю з дня 10 марта 1841 покликуює ся митр. Левицький при обговорюваню першенства папи на письма: Klupff a: „Institut. Theolog. Dogm.“ (1821) і „Das katholische Glaubensprinzip“ (1823). Порівнай польський текст посланя стор. 5.

renz nicht alle Väter unterschrieben; und die es gethan, haben in Freyheit, grossentheils wiederrufen¹⁾ Die Gespräche Philarets hätten berücksichtigt und wenn auch ungenannt wiederlegt werden sollen. Was helfen Hirtenbriefe, wenn Philaret, Förnikau und Bulgaris unberührt bleiben. So hat auch Charmois²⁾ seiner persécution durch seinen einseitigen und manchmal lächerlichen Eifer z. B. wenn er die 2 Naturen in Christo für eine exécration herésie erklärt; oder für unmöglich und unwahr, dass der Papst den Rituswechsel in Polen verboten habe — selbst unnützt gemacht). Leid that es mir, dass Ihr das Belobungsbreve gedruckt habt; denn der päpstl. Vorschlag eines Avernunciations-Gebots contra reunionem, so wie der einer röm. Kleinkinderanstalt für den geistlichen Nachwuchs, schadet im Publico mehr, als er nützt.

Ich weiss nicht, ob Sie den fasciculus rerum expetendarum et fugiendarum (!) hominum kennen, wo Spötter dergl. consilia pontificis ad episcopos fingiren; die indessen der alte Gegner Lessings, Pastor Göze, und sogar der Griechen Koray für Ernst nahm.

Doch genug und gewiss zu viel Geschwätzes für einen gütigen Gönner, auf dessen Geduld man rechnet. Übrigens rechne ich freilich nicht weniger auf Ihre Discretion. S-r Exc. mögen Sie alles mittheilen, sonst aber ist alles Tibi soli gesagt; wie sich's von solchen Dingen von selbst versteht.

Mein Cyrill³⁾ muss jetzt wohl noch ein Paar Monate dringenderen Rückständen nachstehen. Derweil helfen mir Ew. HWg. combini-

¹⁾ Про флорентійський собор пише в посланню митроп. Левицький: „Mądre ze wszech miar i gruntowne było postanowienie Greków, którzy w czasie soboru florenckiego, wyprzysiągłszy się błędu Focysza i Cerularyusza dawniejszą jedność z kościołem zachodnim przyjęli“. Против сего уступу вважає відповідним додати Копитар, що не всі грецькі отці підписали акт унії на соборі в Флоренції. Дальші заміти Копитара можуть відносити ся або против „Исторіи о листрикійскомъ... синодѣ“ або против листу Зубрицького, в яким він міг підносити сумніви про флорентійський собор.

²⁾ Про Charmoi (Шармоа) пише Копитар в листі до проф. Фесля (11. II. 1842): „Der Orientalist Charmoi schreibt schön, glaubt in Theolog. gegen Russen am Catechismus genug zu haben, hat aber leider auch den vergessen, da er Christi 2 Naturen für eine exécration herésie der Armenier ausgibt“. Jagić: „Neue Briefe...“ стор. 321—2.

³⁾ В листі до Ганки з дня 18 авг. 1846 р. при згадці, що в бібліотеці св. Онуфрія у Львові є два життя св. Кирила сербської і руської редакції, додає Зубрицький: „Лѣтъ нѣсколько тому назадъ выслалъ я списокъ послѣднаго (!) покойному Копитару и онъ намѣривался издать эту хиландерскую рукопись съ собственны-

ren, wie alt S. Cyrill müsse geworden seyn, wenn er Michael III Spiel und Schulkamerad gewesen, also ungefähr ejusdem aetatis wie der Prinz, der 839 geboren, A. 867 mit 28 Jahren erstochen ward. Cyrill hätte also höchstens 30 Jahre gelebt; und wenn er 855 das slaw. Alphabet erfand, diess mit 16 Jahren gethan! Sed hoc obiter.

Herr von Malinowski schrieb mir einmal, er hätte einst, aber nur in Fluge, einen uralten slaw. Codex aus S-r Excellenz Bibliothek gesehen. Ist das wirklich so? wie alt soll der Codex seyn, was enthält er, cuius familiae, i. e. сѧ oder ce (sich)? So z. B. ist der vaticanische Codex Evangeliorum eclogadicus, den Assemani einen ruthe-nischen nennt, ein serbischer ce-Codex.

Mit der Bitte um gütige Erledigung meiner Anfragen

Ew. Hochwohlgeboren

ergebenster Diener

B. Kopitar.

Лист 4^о, на 3 сторонах. На четвертій адрес: An des Herrn Herrn Ritters Dionys. v. Zubrzycki (P. T) Hochwohlgeboren in Lemberg. franco. Штампіла поштова: Lemberg 25. Jun: (рік нечеткий).

До сего письма долучена ще маленька карточка: queritur, ob in dem Chilendarischen Leben der H. Cyrillus und Methodius die von Maciejowski citirte Stelle, że nie wzbraniał żertw tworiti poganskim obyczaiem ni żenitw bezczestnich¹⁾ sich wirklich so finde.

ми примічаннями, но нам'єреніє его не сбылось..." (Житє і Слово, т. IV, стор. 87). І справді праця Копітара про св. Кирила не появилася в печати. Студії про св. Кирила і Методія зібрав і оцінив проф. Ягіч в своїй статі: „Вопросъ о Кирилѣ и Методіи въ славянской филологіи“ стор. 1—60, поміщений в „Записках имп. акад. наукъ“, т. 51, Спб. 1885.

¹⁾ Против сего цитату полемізує Копітар вже в р. 1840, називаючи Мацейовського calumniator-ом св. Кирила і Методія. Про Мацейовського висловлює ся Копітар дуже неприхильно, зве його „causidicus Polonus“ і т. д. Гляди: Barthol. Kopitar: Hesychii glossographi discipulus... Vindobonae 1840, стор. 67, 50 і т. д. Полеміка Копітара звернена против твору В. А. Мацейовського: „Pamiętniki o dziejach, piśmiennictwie i prawodawstwie Słowian“ 1839 (два томи). Про св. Кирила гляди: том I, стор. 86. Як нещирим був Зубрицький для Копітара можна бачити з його листів до Погодіна і Галки. В листі до Погодіна (з дня 26 марта 1840 р.) пише Зубрицький: „Копитаръ въ „Hesychii epiglossista Russus“ разсуждаетъ между прочими І томъ Памятниковъ Мацѣйовскаго и пожаловалъ его чувствительными ударами, что я предсказалъ Мацѣйовскому: ибо такъ важный предметъ принадлежало съ большею и осмотри-

II.

Wien, den 18. Juli 1843.

Verehrter Freund!

(Sic enim, rogo, liceat te a me salutari, ex quo importunitati meae tam liberaliter et humane respondisti. Vor allem würde ich an Ihrer Stelle, je nachdem mir der Gerechtigkeitssinn und Charakter-Einfluss Ihrer ganzen politischen Hierarchie, von Kanhoffer an bis Baron Krieg hinauf bekannt wäre, mich an selben um endliche Erledigung, oder doch Rückstellung des Manuscripts wenden. Es ist möglich, dass es noch höhern Ortes liegt, und die Herren froh wären, nur einen schriftlichen Anlass zu haben, den höheren Liegenlasser um endliche Erfolglassung zu sollicitiren; eine Amtspflicht oder Recht, zu dem sie sich a minori ad maiorem von blossen Amtswegen nur selten flüchten, oder gar nicht entschliessen. Nescis, quantum audeat majorum pigritia, omni soluta metu Domini aut vel domini! Si integra res esset, wäre es am besten, gleich die erste Einreichung durch den Drucker oder Verleger besorgen zu lassen; so ein Gewerbsmann kann dann um seines Erwerbswillen schon lauter jammern und sollicitiren, als ein auteur-chevalier, der auch ohne solchen Verdienst zu leben hat. Sic sunt Austriaci magistratus, faul und am Ende doch gutmüthig. — Leider muss man wohl die Welt erlernen, wie sie eimal ist¹⁾. Das wissen Ew. Hochwohlgeboren wenigstens so gut als ich, da Sie nur drey Jahre älter sind; denn

тельною проникательністю оброблювати". (Чтенія в р. 1880, ч. I і II, стор. 548); а в листі Зубрицького до Ганки (з дня 10 (22) февр. 1846) читаємо: „За нанесення Мацеевському обиди въ Hessychii Glossographi я перечесалъ порядочно въ Познанскомъ Журналѣ (мабуть вже по смерті Копітара), обличая veriozem Succesorem Dobrovii, что онъ не твердъ въ славянскомъ языкѣ (!)". Ж и т е і С л о в о т. IV, стор. 86.

¹⁾ Ся некористна характеристика австрійських урядів була викликана жалаями Зубрицького на цензуру, що „Kronik-u miasta Lwowa", написану в поч. марта 1841 р. (Чтенія 1880, ч. I і II, стор. 551), придержала у себе півтретя року, заки дозволила її, обкросаву, друкувати. (Більше про се гляди у Левицького: „Бібліографія" ч. I, стор. 24). З сего, що лише Копітар про „Kronik-u" в четвертім листі, можна бути певним, що львівська цензура відступила була рецензію її цензурі віденській. Можлива річ, що Копітар, хоч був цензором, рукописи не бачив, хоч би тому, що в р. 1843 на весну виїхав до Риму. „Kronika miasta Lwowa" вийшла друком в р. 1844. Здає ся, що Копітар приписав висилку „Kronik-u" з віденської цензури.

auch ich werde am 23. August 1843 gerade 63. J. alt seyn. — Auch die galicische Kirchengeschichte sollten Sie noch herausgeben; freilich möglichst unparteyisch, während Maciejowski um Geld nur russinische Martyrologien schreiben möchte. Bei solchen Meinungskriegen *ilicos intra muros peccatur et extra*; vom Mächtigen meistens mehr, als nöthig oder klug wäre, aus Ungeduld und Übermuth. Altes Unrecht immer wieder aufwärmen, schadet nur der Zukunft; vernarbte Wunden aufreissen hindert an gegenwärtiger Gesundheit und durch sie möglichem Fortschritt. Amnestie ist kein leeres Wort: und ward von den Alten nicht umsonst erfunden. Wenn die ältere Exc. sich nicht gern rührt, so lassen Sie die neue nach Rom ziehen; auch die oberste Region hat ihre Parteyen und Mulciber in Trojam, pro Troja stabat Apollo. Ich konnte in Rom, quoad Stomachum mit täglichen 30 kr. CM. bequem auskommen. Ein Bischof kann Gratis-Quartier haben, soviel er will. Card. Lambruschini ist mich (!) ganz gewogen, und selbst mit dem Jesuitengeneral ist leicht und gescheit zu sprechen; beide schöne und hochgebildete Männer, in unserm Alter, ersterer von Genua, der andere Holländer, der früher in Polotsk und Wilno gewesen. Der h. Vater¹⁾ die venetianische Gutmütigkeit selbst. Man braucht deswegen noch nicht alles zu loben, was die Römer bei ihnen selbst, ab antiquo usu sive & abusu haben; ja müsste die ausländischen Stiftungen, die jetzt von Wälschen verzehrt werden, reclamiren²⁾. Dann ist ja Rom, ewige Roma, ein classischer Boden der europäischen Geschichte auch ausser und vor dem christlichen Interesse. Ew. Hochwohlgeboren sollten selbst mit Snigurski reisen.

Ist der Prof. Bened. Lewicki ein verwandter S-r Exc.? Non puto. Jedenfalls hätte er den sel. Meglicki schon um den Sohnes willen, der in Piter auf kais. Kosten erzogen wird, nicht compromittiren sollen; am Ende könnte er die Klatscherey nicht einmal beweisen, da

¹⁾ Григорій XVI.

²⁾ Wurzbach: „Biographisches Lexicon“ т. XII, стор. 440, подає такі вісті про побут Копітара в Римі в р. 1837 і 1843. „Im Jahre 1837 in Rom ward ihm überdiess der Auftrag das griech. ruthen. Collegium daselbst wieder herzustellen und die slav. Druckerei der Propaganda neu einrichten zu helfen“. Im Frühlinge 1843 unternahm Kopitar seine zweite Reise nach Rom, wo er auch sonst alle Einleitungen zur Begründung des ruthen. Collegiums traf, welchem nichts als die Hauptsache, die erwarteten ruthenischen Zöglinge fehlten“.

von Meglicki meines Wissens nichts gedruckt existirt¹⁾, Übrigens hat Herder schon allen Nachahmern der Byzantiner die Nativität gestellt; aber anderseits die Kirche ohne alle Controlle lassen, hält auch nicht lang. Selbst in America wird es nicht immer so bleiben.

Sie schreiben, der *Θρηνος* des Smotriski sey von 1600, Eugenij 1610²⁾. Welches ist recht? Konnte Broński denn russisch, oder liess er seine lat. oder poln. Sachen übersetzen, wie Arcudius³⁾.

Selbst Nadeždin meinte, die ersten 100 Jahre des russ. Christenthums seyen in griechischer Sprache dahingegangen. Haben Sie keine chronol. Spuren, wann und woher die slavische Liturgie zuerst nach Russland gedrungen. Unter Jaroslaw wohl? Oder schon unter Wladimir? Aber Anna brachte sie wohl nur Griechisch mit.

Lassen wir das Frankiren, da es Ihnen nur schadet: denn je länger Ihre Briefe, um so lieber sollen sie mir seyn. Vale et fave

tuissimo Kopitario

P. S. Ich bitte um Ihre volle Adresse. Meine ist mit B. K. Hofb. Custos vollkommen genug.

4° лист писаний на двох сторонах. На четвертій адрес: A Monsieur Monsieur le Chevalier Denis Zubrзyscki (P. T.) á

Lemberg.

Стамбіля поштова Wien 18. Jul — Lemberg 23. Juli.

¹⁾ Др. Вен. Левицький був професором морального богословія на львівському університеті і цензором для руських книжок в Галичині. Він не дозволив розширяти в Галичині „Русалку Дністрову“. Розвязки його відносин до Меглицького дати не можемо, бо у львівських бібліотеках не поведло ся нам найти його творів.

²⁾ *Θρηνος*, albo Lament Wschodnicy Cerkwi przez Teofila Orthologa вийшов в Вільні в р. 1610.

³⁾ Христофор Бронський (по народности — Поляк, по вірі — протестант) написав під іменем Філялета полемічний твір в р. 1597 п. з. „Apokrizis“ в обороні православя против твору Скарги „Synod Brzeski (1596). Руський переклад книжки Бронського вийшов заходом кн. Острожського в р. 1598. Польський текст і руський переклад передруковані в II томі „Памятниковъ полемич. литературы“. Студию про „Апокрізіс“ написав проф. Скабаланович: „Объ Апокрисиѣ Филалета“, Спб. (1873). — Стебельський: „Dwa wielkie światła“ (Wilno 1781) каже, що Аркудій написав „Ἀντιρρησις“ в латинській мові, бо ані руської, ані польської не знав, та що латинський текст переложено на руську і польську мову. Розвязку сего питання гляди в моїй цитованій вже брошурі: „Хто був автором Ἀντιρρησις-а?“, стор. 17—20.

III.

Wien, den 5-ten Oct. 1843.

Verehrtester Freund!

Verae amicitiae sempiternae sunt, sagt Cicero, wenn man sich auch nicht just tagtäglich schreibt. Seit Ihrem 2-ten verehrten Schreiben war ich im Bade, dann mit Restanzen des Amtes vollauf beschäftigt, von audern Extraordinariis nichts zu sagen. Aber gedacht, und dankvoll gedacht, habe ich an Eu. HWlg. täglich und stündlich.

Aber heute erfahre ich von ungefähr, dass während ich in Rom mich langweilte, der nach St. Petersburg in Postverhandlungen gesandt gewesene kk. Rath v. Löwenthal 1. Ex. von Wostokow's Katalog der Graf Rumanzev'schen Mss. hieher mitgebracht hatte¹⁾, und froh war, es dem Fürsten Lubomirski für die Ossolinische Bibliothek nach Lemberg überlassen zu können!

Nun aber liegt mir, wegen einer Arbeit die ich unter Händen habe, sehr daran, diess Wostokow'sche Werk einzusehen, und ich bin so frey, Ihre und Ritter v. Klodziński's²⁾ Protektion dazu in Anspruch zu nehmen, und zwar so: Am bequemsten für Euch, denke ich, wäre es, mir diess nähere Ex. zum baldigen Gebrauche käuflich zu überlassen; ihre Bibliothek könnte dann seinerzeit ein frisches kaufen. Geht diess nicht an; so wäre mir schon mit dem Leihen zum Durchsehen auf 14. Tage geholfen. In beiden Fällen trage ich gerne, wie billig die Transportkosten von Lemberg und resp. zurück, sowie ich für die alsbaldige Bezahlung, oder den unschädlichen Gebrauch bürge. Man könnte den Buchh. Milikowski³⁾ zum Mittelsmann gebrauchen. Ew. Hochwohlgeboren bitte ich sogar, selbst zur Begrüssung des mir persönlich bekannten Director Ritter Adam v. Klodziński den Freund Millikowski brevi manu in Bewegung zu setzen.

Wer hätte geglaubt, dass man dem alten Linde sein Lexicon streitig machen wird! (wie ich in der bibl. Warszawska aus seiner

¹⁾ Ал. Востоковъ: „Описаніе русскихъ и словенскихъ рукописей Румянцовскаго Музеума. Спб. 1842.

²⁾ Адам Клодзіньскій був директором бібліотеки ім. Оссолінських у Львові.

³⁾ В бібліотеці львівського університета переховує ся кореспонденція киягара, Ів. Міліковського у Львові з київським університетом в р. 1837—1844 і з харківським університетом в р. 1839—1853. Листів Копітара до Міліковського з літ 1836—42 (числом сім), заготованих в днівниу (Jagić: „Neue Briefe..." стор. 836—49) в бібліотеці університета немає.

Apologie erfahre.) Maciejowski findet nun auch, dass der p o g. psalt. Małgorzaty aus 2 Codd. zusammengestückt sey; ich habe es längst bewiesen:¹⁾ aber eben deswegen sollte man ihn auch nicht der Margarete zuschreiben, für die er nicht bestimmt war.

Auf die endliche Erscheinung des Wostokow'schen Ostromir freue ich mich sehr²⁾. Wäre es nur nicht so schwer, grössere Werke, die ein Courier nicht mitnehmen kann, bald zu erhalten. Wissen Ew. Hochwohlgeboren kein Mittel dafür! Doch habe ich diesen Herbst 2. Mal ziemliche Quartanten durch den Courier erhalten: die Wilna'er Gramoty und die Monumenta Russicae historiae externa. Was liegt doch den Russen daran, dass Jagiello zuerst griechisch, dann erst römisch getauft seyn soll? Cromer, den man dafür anführt, ist umgekehrt bestimmt dagegen, da er ja sagt, Jagiello sey in Krakau getauft worden cum comitibus suis, exceptis iis, qui jam Russicis sacris erant initiati. Wäre er auch russ. sacris initiirt gewesen, so war die Wiedertaufe bei ihm so unrecht, wie dies an den russ. Begleitern gewesen wäre. Der angebliche russische Taufnahme Jacob ist nur eine deutsche Corruption aus Jakl (Jagello.) Sed satis de his, da meine Amtsstunde gleich schlagen wird.

Vale et fave

4°

Vestro Kopitario.

Окремо коверта з адресою: А. Monsieur Monsieur Denis chev. de Zubrzycki (P. T.)

franco

Lemberg
en Galice

На верха поштова штампіля: Wien 6. Oct. Franco. На останній стороні рівнож штампіля поштова львівська, нечитка.

IV.

Wien, den 4-ten Nov. 1843.

Verehrtester Gönner!

Ich danke Gott, dass mein indiscretos Begehren durch Ew. H. Wg. Vermittlung so glücklich ausfiel; seit dem 31. Oct. ist Vostokow's

¹⁾ В Копітара „Hessychii glossographi discipulus“ (1840) читаємо так: „Kopitar. . non potuit non observare, codicem („Psalterium reginae Margarethae“) aperte ostendere non solum duplicem scripturam et picturam, sed et duplicem dialecti Polonicae aetatem“ (стр. 29). Порівняй: Maciejowski „Pismiennictwo polskie“ т. I, стр. 281—6.

²⁾ А. Л. Востоковъ: „Остромирово Евангеліе 1056 — 6, Спб. 1843, 4°.

Quartant¹⁾ sammt einigen *αντιδωροis* auf dem Rückwege nach der Stadt Ihres guten Leon.

Gestern besuchte uns Minister Ouwarow auf der Rückreise — über Warschau. — Er versprach uns Exemplare des neuen verglichenen Nestor, Ostromir, die archäographische Sammlung etc.

Auch die neue Postverbindung verspricht Erleichterung des Bezugs.

Um Ihre Geschichte Lemberg's hab' ich kein Verdienst, nec vidi manuscriptum. Sie sehen also, dass man Euch mehr würdigt, seit Eurer weniger sind, etwa wie Tarquinius das Drittel der nicht auch verbrannten sibyllischen Bücher. Ist doch auch verordnet, dass St. Anna²⁾ in Wien in der neuen Aufl. der Gymnasialgeographie Euch nicht mehr Rusniaken — wie doch Wostokow thut, sondern Russinen oder Ruthenen nennen soll. Quamquam Russin videatur in plurali debere abjicere — in, Rutheni autem pedantica corruptio ad Caesaris Ruthenos in Gallia Narbonensi. Vale et perge favere festinanti in bibliothecam devinctissimo

Кор...

Лист 8^о на 1 стор. писаний. На четвертій адреса: A Monsieur, Monsieur Denis chev de Zubrzycki

(P. T.)

á

Lemberg.

III.

Листи Вяч. Ганки до Zubрицького.

I.

Ваше Высокоблагородіє

Діонисій Івановичь !

Вашу статью я имѣлъ удовольствіе получить и нашель, что годится она наилучше въ прибавленіе к всеобщей газетѣ, ибо она повсюду распространена. Я ее отправилъ съ прилагаемомъ (!) здѣсь концептомъ въ Стутгартъ и еслибъ ея неприяли, то она будегъ принята въ Остѣ и Вестѣ.

¹⁾ Тут розумієсь Востокова „Описаніе... Румянц. Музеума“.

²⁾ Під St. Anna треба розуміти автора географії, віданаченого російським ордером св. Анни. Копітар сьміє ся тут з відзначеного географа, так як сьміяв ся з Чехів, що вони пишали ся відзнаками російського уряду. Ягич: „Сборникъ... т. 39, стор. XVII.

Теперь гостить у насъ проф. казанскаго Университета г. Григоровичъ. Онъ путешествуетъ по славянскимъ землямъ и бывъ въ Турціи почти два года собралъ люботитѣйшіе памятники, изъ которыхъ я переписалъ для Васъ переводъ одной касающейся Галича хрисовули.

Я Васъ еще разъ сердечно благодарю за легенды о св. Апостолахъ Словянъ, которыхъ другіе списки мнѣ обѣщаль Михаилъ Петровичъ II. азъ Троицкой Лавры и остаюсь Вашимъ преданнымъ слугою

Вячеславъ Ганка

Прага 8. Ноябр. н. с.
1846.

Лист 8^о на тонесенькім папері, писаний на одній стороні. На 4 стороні адреса: Sr. Hochwohlgeboren Herrn Herrn Dionis von Zubricki in Lemberg. Galizien. Штампилі почтові: Prag. 8. Dec.: Lemberg 14. Dec. Лист був припечатаний печаткою: на золотім полю хрест; по обох сторонах хреста в двох рядах букви: $\begin{smallmatrix} C & P \\ K & B \end{smallmatrix}$; над хрестом корона, довкола печатки написъ: Польза Честъ Слава.

Концепт, про який згадує Ганка, писаний оловцем, на окремії картці паперу долучевій до листу:

Ew. Hochwohlgeboren

der Verfasser dieses Aufsatzes hat mich ersucht denselben in einer periodischen Schrift einrücken zu lassen. Da ich ihn als eine gediegene auf russischen Gesetzen basirte Arbeit gefunden, so glaube ich, dass sie am geeignetsten für die Beilage an die monatliche Ergänzung der allgem. Zeitung geeignet wäre. Die orthographischen Anstosse, die man dem slavischen Schriftsteller zu gut halten muss, wird ohnehin der Sätzer, da die allg. Zeitung eigene Orthographie hat, verbessern. Sollte aber diese Arbeit nicht angenommen werden, so bitte ich mir sie ebenfalls mit dem Postwagen unter dem Adresse an den Bibliothekar Hanka zu Prag gütig zurückzusenden.

Хрисовуля та — звістний лист Казимира до патріярха жадає, щоби на митрополита Галича рукоположив еп. Антонія, бо як сього не зробить, то „будетъ жалостная необходимость крестити Россовъ въ вѣру латиновъ, такъ какъ нѣсть митрополита въ Россіи, ибо земля не можетъ быть безъ закона“. Копія сеї хрисовулї¹⁾ писана рукою Ганки на вісімці тоненького паперу, приліплена до середини листу. Лист і копія вложені в аркуш

¹⁾ Її відпечатав Зубрицький в: „Анонимъ Гнезненскій и Іоаннь Длугошъ“ Львів 1855, стор. 103—5.

паперу, на яким переписана копія хрисовулї (чиєю рукою, годї відгадати) з допискою на кінци (3 стор.): Нашель Професоръ Казанскаго Оунѣверсѣтета Г. Григоровичъ въ Цариградѣ ѿ тоє естъ переводъ зъ греческаго надослалъ Вячеславъ Ганка 8. Ноемвр. 1846.

II.

Ваше Высокоблагородіє,

Милостивый Государь!

Извините, что я такъ поздно на Ваше письмо съ подарками двухъ томовъ исторіи Галиціи отвѣчаю. Вамъ извѣстна медленность въ типографіяхъ, я ожидалъ что черезъ нѣсколько дней докончатъ Остромирово Евангеліє, а къ тому еще долженъ былъ и пожаръ воити къ препятствіямъ, хотяжъ въ этомъ отдѣленіи, гдѣ старославянское письмо стоитъ, ничего не было, все таки привело это и здѣсь большій непорядокъ, и печатаніє продлилось почти до Рождества.

На дняхъ читалъ я мнѣніє предсѣдательствующаго о новомъ изданіи русскаго Словаря вторымъ отдѣленіємъ и я испугался этихъ словъ стр. 211: изъ сего слѣдуетъ... исключить изъ него старославян (обор.)скій языкъ... православіємъ привить у Славянъ и священный церковный языкъ; насъ западныхъ Славянъ къ сожалѣнію приглашеніємъ свирѣпыхъ Мадяръ нѣмецкимъ императоромъ Арнульфомъ отторгнуто отъ братіи нашей и отъ сихъ поръ раздѣленіє Славянъ похоронило всю самобытность, даже всякую надежду. Вотъ какъ отбрасываютъ самое завидное преимущество русскаго языка! Оно привлекаетъ невольнo къ себѣ всякаго искренно-образованнаго Словянина. Это совсѣмъ другая священная связь чѣмъ латинь романскихъ народовъ или гооннь германскихъ. Нѣмцы однакожъ стремятся и къ тому, что у Русскихъ давнымъ давно вошло въ кровь и мозгъ, и допока этого не будетъ и у другихъ Славянъ, остануть они Полословяне. Вотъ это наше соединеніє!

(3 стор.) Вы вѣрно замѣтили, что требуетъ наше правительство знать у своихъ чиновниковъ какіє языки? Русскаго совсѣмъ отущено (!) и Вы очень хорошо дѣлаете, что пишете по російски. Сколькоже времени нужно русскому въ Галиціи изучиться по російски? и тѣмъ присвоить онъ себѣ всю литературу великаго народа, и можетъ образовать себя по словянски. Погляните на Нѣмцевъ, какъ въ волостяхъ говорятъ, что Нѣмецъ Нѣмца не понимаетъ, но читають и пишутъ всѣ одинаково.

Желая Вамъ встрѣчать въ здоровю благополучно новый годъ, имѣю честь быть Вашъ преданнѣйшій

Вячеславъ.

Прага ¹²/₂₄ Дек.

1852.

Темнымъ вечеромъ писано.

Лист 8°, писаний на 3 сторонахъ.

Сей лист влѣплевый в середину урядового аркуша паперу з нечатым написом „Verzeichniss...“ i т. д. На першій картці аркуша бачимо ріжні, дрібні історичні записки Зубрицького, по тім починає ся начерк листу, який Зубрицький вислав Ганці в відповідь на його письмо.

Начерк листу Зубрицького до Ганки.

27 Дек.

8 Генварія 1853.

Подарокъ Вашъ въ книгахъ получилъ я и изваяя Вамъ покорнѣйшую благодарность, удивляюсь Вашему трудолюбію и неутомимой дѣятельности съ которой Вы занимаетесь издаваніемъ драгоцѣнныхъ памятниковъ Славянской древности. — Я умѣю оцѣнить Вашъ трудъ въ переставленіи Остромирова Евангелія ¹⁾ въ исправленіи и корректурѣ столь древняго отъ настоящей правописи и выговора отличающаго ся текста. Вы только съ своей неизнуренной терпѣливостію и знаніемъ кореннаго древлеславянскаго языка были въ состояніи предпринять этотъ трудъ, а, ябы никогда неуспѣлъ. — Вы одобряете употребленный мною въ Галичс. Исторіи языкъ. — Я писалъ по Русски, ибо какъ Нѣмецкій такъ и Русскій одинъ только есть Литературный языкъ. Какъ Нѣмцы въ Штрасбургѣ, въ Дорпатѣ, въ Зурихѣ и Гамбургѣ на одномъ только

¹⁾ Святое Евангеліе по Остромирову Спискоу. Изданиіе Вячеслава Ганки. Прага. 1853.

²⁾ Подаючи текст договору Ігора з Греками (945 р.), пише Зубрицький в примітці: „Вотъ тебѣ Галичскій читатель образецъ древлерусскаго письменнаго языка десятого столѣтія. Ты убѣдился, что это не есть болтовня какаго либо простолудина пасѣчника Грицка, ниже пастуха Панька, но ты вмѣстѣ убѣдился, что какъ въ Нѣмецкомъ языкѣ невозможно ужъ подражать языку „Нибелунгенлида“, такоже невозможно подражать и древному Русскому книжиому языку. Всякій живый языкъ измѣняется со временемъ, книжный языкъ различается всегда а вездѣ отъ языка черни. Языкъ нашихъ Нѣмецкихъ колонистовъ не есть языкомъ ни

пишуть нарѣчїи и разумѣють другъ друга, такъ и Русскіе должны писать на одномъ только твердо основанномъ на изящно обработанномъ діалектѣ. Не моя вина, что мои соотчича по большей части не разумѣють его еще теперь. Я имъ сказалъ горькую (обор.) истину на 141 стр. I. и въ 13 примѣчаніи II части своей Исторіи.²⁾ Я списалъ уже и большую часть III тома содержащую господствованіе Романа и Данила. Она уже теперь объемомъ своимъ равняется обѣимъ первымъ частямъ и есть такъ сказать уже исключительно Галичская исторія. Но что же станется съ ею? — Нѣтъ средствъ издать ее. — Ставропигіанскій Институтъ неразумствомъ своихъ управителей нажилъ себѣ долговъ самому Вашему купцу Гассе нѣсколько тысячъ гульденовъ. Доходы его опишутъ въ Секвестръ, слѣдовательно невозможно ему жертвовать на издаваніе книгъ — я старъ и мнѣ уже ни какъ печатать на собственное иждивеніе. — Не остается какъ только отправить манускриптъ въ Москву въ Архивъ Общества Исторіи и древностей, чтобъ его здѣсь не употребило потомство на обертки въ табачной лавкѣ.

Въ расчетѣ съ Институтомъ принялъ я на свою долю сотню Экземп.: — Мнѣ не хочется мѣшать Институту въ продажѣ его Экз. и покорнѣйше Васъ прошу посоветовать мнѣ не принялъ бы какой либо Прагскій книгопродавецъ нѣсколько Экз. въ Коммиссію за обыкновенный рабать? — Впрочемъ имѣю честь оставить ся Милостивый государь
Вашимъ покорнѣйшимъ слугою.

Шилера, ни Гете, ниже Гаммера-Пургшталя“. В 13 примѣтці II части „Исторіи“ читаемо зновъ такъ: Есть мрачныя изступленники, или скорѣе низкіе невѣжды, въ лѣни доселѣ проживавшіе, пренебрегавшіе всякую науку собственного языка, употреблявшіе чуждое нарѣчіе, прислушивавшіеся только простонародному разговору своихъ слугъ и работниковъ, и желавшіе теперь, что бъ мы писали свою Исторію на областномъ нарѣчїи Галичской черни. Странное и смѣшное требованіе! Исторіи пишутся для образованнаго и образующагося класса народа. Для простолюдина довольно молитвенника, катехизиса и Псалтыри. Гдѣ же то пишутся исторіи на нарѣчїи простаго земледѣльца? Кто же и когда писалъ исторію Эрцгерцогства Австрійскаго на этомъ нарѣчїи, каковымъ болтають и простые тамошніе сельскіе жители и даже сословіе мелкихъ мѣщанъ? Нѣтъ ея и не будетъ, хотя впрочемъ для забавы, увеселенія и шутки издается нѣкогда „Hanns Jörgel“ и пр. подобныя бездѣлицы“.

IV.

Кореспонденція з Ів. Раковським.

I.

Виймки з листу Раковського до Мих. Малиновського.

Будинь 24. Марта 1852.

Лист 4^о. Раковський подає в нїм з порученя Ад. Добрянського спис передплатників „Исторіи Галичскаго Княжества;“ пересилає 34 злр. 30 кр. зібраної передплати, почім додає:

Такъ въ имени выше помянутаго Г. Добрянскаго, какъ и съ моей стороны дерзаемъ объявить, что довольствіе наше по намѣряемому изданію помянутаго сочиненія на языкѣ чисто русскомъ неограниченное, намъ всякое такъ надобно писать, иначе бо мѣшаніемъ всяческимъ то ново вымышленныхъ, то изъ просто народнаго нарѣчія и иныхъ Чужихъ языковъ избранныхъ словъ не успѣемъ ни просвѣщеннымъ и ученымъ Соплеменникомъ Славянскимъ, ни нашимъ занятымъ Мадярскою или Польскою Словесностію привлечь къ чтенію и цѣненію дѣлъ нашихъ. Г. Зубрицкій превосходно понялъ состояніе наше, да будетъ ему Честь, слава и долгоденствіе на Многая лѣта!

О (!) краткое время намѣряетъ здѣсь г. Андрей Андреевичъ Радолинскій русскія проповѣди¹⁾ издавать, воззваніе для подписки самоближе будетъ послѣдовать; дерзаемъ препоручать ихъ вниманію братіи нашей русской.

Г. Добрянскій сказуетъ особенное почтеніе свое Г. Куземскому Канонику.

II.

Начерк I. листу Зубрицкого до Раковського.

2. Апр. 852.

Къ Раковецкому. (?)

Почтенный Другъ мой, Преп. Малиновскій і Его В. Благородіе Гнѣ Сосновскій) Правитель дѣлъ и Секретарь верховнаго Галицкаго Апеллаційнаго Суда, какъ Староста Ставроп. братства сообщили мнѣ письмо В. П. отъ 24. мар. текущаго года. — Какъ за лестное В. и вашихъ соотчичей мнѣніе о моей особѣ такъ и о языкѣ употребленнымъ мною въ Исторіи Галичскаго Княжества, имѣю честь покорнѣйше засвидѣтельствовать благодареніе. Радостно есть услышать одобрительный гласъ изъ средины колыбели Славянщины, изъ Панонія, отъ береговъ завѣтнаго Дуная, тогда, когда у насъ появляются тамъ и сямъ отзывы

¹⁾ Радолинскій Андрей А. дръ. Собраніе русскихъ проповѣдей. Буда 1852.

пзступленниковъ и невѣждъ порицающихъ частое науковое русское слово Но мы неотчаиваемся въ успѣхѣ, мы увѣренны, что по истеченіи нѣсколькихъ лѣтъ истина станетъ побѣдительницею, такъ какъ всегда свѣтъ побѣждалъ тьму и мрачность, мы увѣренны ибо, „Съ нами Богъ, и иже возможесть невѣжество и паки побѣждено будетъ, яко съ нами Богъ“.

Равномѣрно благодарю Васъ своимъ и Ставропигіянскаго Заведенія именемъ за попеченіе въ предплатѣ Исторіи Галичской и маю Васъ (!) быть и впредъ опекуномъ, попечителемъ и вмѣсто отца для этого послѣдняго моего дитяти и по той причинѣ Институтъ осмѣливается кромѣ 12 картинъ и перваго листа для гг. Предплатителей выслать еще осемь экземплярей на ваше имя, можетъ быть откроется еще какій либо охотнись на эту бездѣлицу.

Прося Васъ засвидѣтельствовать Е. В. Гну Добрянскому мое высокое почитаніе, онъ можетъ бытъ вспомнить себѣ старика пустинника изъ Армянской улицы. Имѣю честь оставить ся В. Пре. Милост. Государь
покорнымъ слугою.

III.

Вѣмки з листу Раковського до Zubрицького.

На повисше письмо одержав Zubрицький відповідь від Раковського, як видно з поштової стампіль на коверті, дня 9 мая. В ній пише Раковський, що „предпріятое Вашимъ Высокоблагородіємъ дѣло на чистомъ рускомъ языкѣ у насъ съ торжественнымъ восторгомъ ревныхъ народолюбцевъ встрѣтилось, видя тѣмъ сдѣланный шагъ, ведущій къ истинному народному просвѣщенію и благополучію...“ Нашіе люди можно сказать чичего такъ ненавидятъ, какъ галимаѣи такъ названнаго галицско-русскаго языка, намѣряемаго нѣкоторыми ввести для письменности, откуда появленіе сочиненія Вашего Высокоблагородія какъ прекратившаго темноту помянутой галимаѣи уважается воссіявшимъ свѣтозарнымъ солнцемъ на небосклонѣ проясняющей ся утренней народности нашей. Дай Боже! силъ и здоровья Вашему Высокоблагородію, что бы это сочиненіе, которое мы вмѣсто небылицы сокровищемъ народнымъ почитаемъ, было средоточіемъ издаваемыхъ далѣе въ томъ направленіи сочиненій, возлагаая самый торжественный вѣнецъ славы на плоды многочисленнымъ трудомъ Вашимъ литерарнымъ...“ Р. посилае 28 зр. дальшої передплати, про яку просить повѣдомити Сосновського и 6 зр. на „Народный Домъ“. Экземпляри, назначені до Ужгорода, велить посылати на руки „Ивана

Ивановича Ляховича, комиссара повѣтового (Bezierks-Commissär)... Добрянський одушевляє ся твором Зубрицького; саме нині поїхав він до Орлава „бывши опредѣленъ въ комиссаре Царскаго...”

IV.

Начерк II листу Зубрицького до Раковського.

24. Мая 852 нового стиля.

Къ Раковецкому. (?)

Извините благосклонно, что я тотчасъ не отвѣтствовалъ на ваше почтенное письмо. Я былъ боленъ, и долженъ вамъ доложить, что мнѣ уже 74 лѣтъ отъ рожденія, слѣдовательно *senectus ipsa est morbus*. Кромѣ того работалъ я неуспинно по 6 часовъ ежедневно, желая укончить третью часть своей Исторіи. Трудъ этотъ ослабилъ мои силы и я принужденъ былъ ложиться въ постель. Теперь отдохнувъ коекакъ спѣшу изъяснить вамъ благодареніе за благородное участіе въ разпространеніи нашей Исторіи. Гнѣ Сосновскій, хотя удалился на тотъ годъ отъ дѣлъ Института, есть всегда по времени вступленія въ общество старшимъ членомъ; онъ есть *senior natus*. Что же касается Галиматіи Русскаго языка въ Галиціи есть много Вамъ можетъ быть совсѣмъ неизвѣстныхъ причинъ сего замѣшательства. Главною, что по 1848 мало кто у насъ занимался Русскимъ языкомъ, но есгъ еще и другіи причины теперешнаго безрадства. Я приведу вамъ только три, покорнѣйше Васъ прося, извѣстіе это сохранить только для себя = *tibi soli scribo* =. Вислобоцкии, или Псевдонимъ Вас. 36. издаеть Вѣстникъ, теперь уже на собственный счетъ. Ему хочется блистать и льстится какъ политическій писатель, какъ наставникъ народа, но онъ не умѣетъ языка, и маряетъ свои статьи на испорченномъ польско-мужицкомъ диалектѣ; его у насъ по той причинѣ мало читаютъ, напротивъ Галицкая Зоря, съ дня на день стала исправлять свое нарѣчіе, пишетъ больше пренумерантовъ и по этой причинѣ завидя и желая ее уничтожить, клеветаетъ Василь въ Вѣнѣ, что Зоря подражаетъ Московс. языку и симпатизуетъ съ Москалями.

Совѣтникъ Шашкевичъ, честный, сельскій священникъ, красивый лицомъ и ростомъ, молчаливый понравился Стадіону съ наружности. Стадіонъ хотѣлъ отличить Гал. Рус. произвелъ его въ совѣтники. И въ самомъ дѣлѣ Шашк. естѣ достопочитаемый челоувѣкъ, какъ сельскій священникъ, но относительно словесности, языковѣднія, какъ церковнаго, такъ и русскаго, онъ кругомъ невѣжда; напачкалъ свой чудацкій словарь ¹⁾ небывалыхъ, противныхъ Слав. этимологій словъ, и хотѣлъ бы,

¹⁾ Згаданий словарь не був друкований. Григ. Шашкевич видав між иньшимъ: „Малая грамматика языка руского.“ Вѣденъ 1865.

чтобъ его Авторитету всѣ повиновались. Но онъ замѣчаетъ, что никто не заботится объ его словарѣ, что языкъ беретъ свое естественное направление, и онъ также бѣситъ и клевететъ тоже само вмѣстѣ съ Василькомъ. У насъ въ Галиціи есть наслѣдственная, непреодолимая ненависть между Поляками и Руссинами. Первые никогда не забываютъ непоколебимой вѣрности и приверженности Русскаго народа къ законному Австр. Престолу и клеветаютъ также, что Руссины, избѣгая польскаго языка, имѣютъ симпатію къ Московщинѣ, какъ бы то былъ какой либо особый языкъ !!

Въ Министеріи нѣтъ человѣка, который бы умѣлъ и языкъ и былъ въ состояніи различить ложь отъ истины. Конечно хотѣлибы створить вмѣсто Русскаго, какой то Рутенскій народъ. Есть еще и другія причины у насъ негодованія на Русское слово, но покажѣтъ будетъ довольно и выше приведенныхъ трехъ.

Они клеветаютъ и на мою Исторію, однакожъ какъ науковаго сочиненія еще они не смѣютъ тронуть ся, но бѣдная Зоря получила уже оффиціальное упоминаніе не употреблять Московскихъ словъ и я увѣренъ, что Василько столько будетъ клеветать, пока та не будетъ запрещеною, и онъ не станетъ единственнымъ Журналистомъ для всѣхъ Австрійскихъ Русиновъ.

Опасаясь сего случая, сдумалъ я совѣтовать Вамъ, чтобы Вы подали о позволеніе, издавать для Панонскихъ Русиновъ Журналецъ подъ заглавіемъ на примѣръ — Звѣздочка для Панонскихъ Русиновъ. — Вы можете употребить за причину „что вашъ народъ не понимаетъ хорошо Галичско Рус. нарѣчія,“ и вы получите безъ всякаго сомнѣнія это позволеніе — ибо у васъ Правителемъ богатырь Архикнязь Альбрехтъ, который равновѣрно любитъ и Руссина и Словака и Мадяра, пусть бы онъ только былъ вѣрный подданный своего Государя. У насъ иное дѣло; у насъ управляетъ, правда, почтенный мужъ Графъ Г.,¹⁾ но онъ все таки Полякъ, и что естественно, долженъ любить болѣе Поляка, какъ Русина. — Съ начала вы бы издавали только по полъ листа еженедѣльно, а послѣ съ умноженіемъ пренумерантовъ можно будетъ распространить и журналъ. — У насъ въ Галиціи вы будете имѣть и пренумерантовъ и корреспондентовъ а на меня можете надѣяться какъ на постоянного. Подумайте Мил. Государь и удостоивайте и впредь своей дружбы Вашего

покорнаго слугу.

¹⁾ Графъ Агенор Голуховскій.

V.

Лист Раковського до Зубрицького.

Ваше Высокоблагородіе,
Милостивый мой Государь!

Очень обязаннымъ чувствую я себя Вашему Высокоблагородію, имѣвъ въ виду, эту вседорожайшую къ менѣ объявленную благосклонность, что Ваше Высокоблагородіе изволили меня удостоить приглашенія, чтобы я принялся за издаваніе русской газеты. Такого отличія я ни не ожидалъ ни не заслужилъ. Признаюсь, что я объ издаваемой газетѣ нигда не вздумывалъ, и даже въ сію пору вовсе излишнимъ разсуждалъ приниматься за дѣло издаваемой новой газеты русской. Мы имѣемъ теперь двѣ газеты, по моему разсужденію надобно намъ эти усовершенствовать, и издателей нѣкимъ-то способомъ заохочивать, чтобы они улучшили свои газеты и принялись такого направленія, какое слѣдуетъ имъ подать. По поводу надосланнаго къ менѣ въ предметъ семъ вседорожайшаго письма Вашего Высокоблагородія пустился я въ не множко острую переписку съ Редакторомъ Вѣстника Г. Головацкимъ, уговаривая его, чтобы онъ исправилъ слогъ Вѣстника, не открывая впрочемъ ни мало о содержаніи упомянутаго письма Вашего Высокоблагородія. Я узнавъ что онъ довольно (об.) владѣетъ русскимъ языкомъ, воззвалъ его чтобы онъ постарался объ улучшеніи употребляемаго языка въ Вѣстнику. — Какъ Ваше Высокоблагородіе изволили намекнуть въ писмѣ своемъ, и въ чьемъ я также убѣжденъ былъ и самъ, предпочтенный Редакторъ отвѣтствовалъ мнѣ, что Вислобоцкій совсемъ препятствуетъ соприближенію къ чистому русскому языку, и для большаго оправданія своего прислалъ мнѣ одну изъ моихъ уже печатанныхъ статей, чтобы я видѣлъ, какъ поступается тамъ съ статьями моими и прочихъ корреспондентовъ. По виду сей цензураціи явствуетъ: Что Вислобоцкій истребляетъ все лучшее, Головацкій же вновь на сколько возможно возстановляетъ. Въ слѣдствіе таковаго положенія газеты нашей въ Вѣнѣ, подлинно (!) не лзя намъ ожидать, чтобы общество и корреспонденты успѣвали въ русскомъ языкѣ, и по этому неоспоримое дѣло, что мы требуемъ лучшихъ газетъ, какъ доселѣ издаются, но по моему разсужденію не имѣемъ мы столь силъ ни вещественныхъ ни душевныхъ, чтобы мы въ сію пору больше отъ существующихъ двухъ газетъ одержать могли, что больше въ раздробленіи силъ нашихъ могли бы нѣкоторые ползущіи или по истинному имени лизунцы много вредить успѣху дѣлъ нашихъ; по этому я дерзаю молить Ваше Высокоблагородіе, изволите за могущественнымъ своимъ втеченіемъ содѣйствовать, чтобы существующія наши газеты

исправились, особливо въ Вѣстѣ издаваемого Вѣстника самостоятельнымъ Редакторомъ былъ Г. Головацкій, въ Львовѣ же (об.) Редакція „Зори Галицкой“ постаралась о больше корреспондентовъ, и на сколько возможно отъ предлинныхъ артикуловъ берегалась, ибо хотя они оцѣнны-ваемы по содержанію и хорошему въ нихъ употребленному языку, но по причинѣ многократнаго прерыванія много теряютъ съ своего достоинства, почти не имѣя никто терпеливости повторительно читать предпосланное въ предидущихъ числахъ газеты. — По моему мнѣнію отъ угроженія нападающаго на языкъ нѣтъ что много опасаться, я увѣренъ, что правительство по самой причинѣ языка не запретитъ издаваніе газеты нашей, и по этому Зорѣ Галицкой еще точнѣйше надобно употреблять чистый русскій языкъ, какъ доселѣ употребляетъ! Въ изложенномъ снѣгъ начертаніи моемъ заключается усмотреніе мое касательно газетъ нашихъ и вмѣстѣ отвѣтъ подаемый мною на вседорожайшее Ваше къ мнѣ надосланное послѣднее письмо.

Относительно Исторіи Княжества Галичско-Русскаго увѣдомляю снѣгъ случаемъ Его Благородіе Г. Сосновского: что 20 экземпляровъ отослано до Унгвара и два экземпляра здѣсь нашили своихъ подписчиковъ, но слѣдующія деньги токмо позже могу прислать.

Впрочемъ моля Ваше Высокоблагородіе о благосклонномъ принятіи моего глубочайшаго почтенія, съ коемъ имѣетъ честь пребывать

Вашего Высокоблагородія всепокорнѣйшій слуга:

Иванъ Раковскій,

Редакторъ русскаго Вѣстника Законовъ.

Лист 4^о, писанный на чотирохъ сторонахъ, безъ датъ. Его одержавъ Zubрицкий, якъ видно з коверти, дня 9. мая 1852 р.

V.

Начеркъ листу Zubрицкого до „Императ. Общества Исторіи и древностей“ в Москвѣ.

Препровождая въ бібліотеку Высокопочитаемаго Императорскаго Общества Исторіи и древностей 2 Экз. первой и второй мною сочиненной въ Львовѣ напечатанной Исторіи древняго Галичско-Русскаго княжества, имѣю честь вмѣстѣ приложить 6 тетрадей изъ своей доселѣ неизданной рукописи, содержащихъ продолженіе той же Исторіи отъ 1200 по 1264 годъ, годъ кончины короля Даниіла Романовича и подвергая суду Высо-

каго общества маловажный трудъ свой покорнѣйше прошу рѣшить, достойно ли это продолженіе печати или нѣтъ? и нѣтъ ли возможности, на случай одобренія его издать оно въ Москвѣ? Къ этой дерзостной просьбѣ побуждаетъ меня обстоятельство, что Высокое Имп. Общество изволило въ 1845 г. перевести изъ Польскаго языка и напечатать мою бездѣлку подъ титуломъ „Критико-Историческая Повѣсть временныхъ лѣтъ Червоной или Галицкой Руси.“

Въ этомъ намѣреніи не руководствуетъ мною ни тщеславіе, ниже какіе либо другіе пустые поводы. Я старъ, чуждъ всякой страсти. Желая только быть полезнымъ своимъ Галицкимъ соотечественникамъ, возбудить или усилить въ нихъ любовь къ Русской народности, и думаю, что доселѣ никто еще не занялся столь ревностно изслѣдованіемъ Галичской Исторіи и отношеній той страны къ Польшѣ, Венгріи и другимъ Древле-Русскимъ княжествамъ. — Успѣлъ ли я или нѣтъ? Изволить рѣшить Высокое Имп. Общество.

Считаю теперь своей обязанностію представить поводы склонившіе меня снять на себя сего рода трудъ. -- Въ исходѣ 1847 или началѣ 1848 года, когда мятежныя движенія (волненія) стали усиливаться въ умахъ Галич. жителей Польш. происхожденія, созвалъ тогдашній Губернаторъ графъ Стадіонъ къ себѣ нѣсколькихъ чловѣкъ изъ насъ Галич. Руссиновъ, спрашивалъ есть ли у насъ Галичская Исторія, Литература и пр. совѣтовалъ упражняться (об.) въ народной рѣчи и требовалъ отъ меня заняться издаваніемъ Журнала на Русскомъ языкѣ. — Я поблагодарилъ за довѣренность, отказался однакъ по поводу старости и когда уже вспыхнула революція, по внушенію тогожъ Губернатора и съ его пособіемъ началъ молодой кандидатъ Права¹⁾ издавать кириллицею Журналецъ подъ заглавіемъ „Галицка Зоря“ на смѣси изъ простонароднаго Галичко Русскаго и Польш. говора, ибо и онъ самъ и читатели его не умѣли другого.

Между тѣмъ думалъ я о составленіи народной, для Галичанъ понятной Исторіи, и первымъ вопросомъ было: на какомъ нарѣчій писать ее? — Писать на галиматіи изъ Польскаго и простонароднаго говора было ужасъ, было тоже — что упрочать разладъ въ Русскомъ языкѣ; — употребить церковно славянское нельзя было, ибо наше Русское духовенство составляющее многочисленную часть здѣшней читающей Русской публики воспитанное и обученное въ училищахъ на Нѣмецкомъ, Польскомъ и Латинскомъ языкахъ, не понимаетъ и того діалекта и только тогда, когда поставляется въ священники, въ недостаткомъ каеодры церковно-славянскаго языка учится приватно, кое-какъ читать священныя

¹⁾ Першимъ редакторомъ „Зорі Галицкої“ був Антін Павенцький.

книги. Слѣдовательно рѣшился я въ первый разъ въ своей жизни писать на звучномъ, въ Россійской литературѣ употребляемомъ и единственно чистомъ Русскомъ языкѣ, хотя впрочемъ еще и самъ дурно на немъ изъясняюсь. Я рассуждалъ, что лучше плоховато какъ вздорно. И такъ началъ я писать въ 1849 тогда, когда едва 10 человекъ находилось въ Галиціи, которые разумѣли настоящее Русское слово. Но я долженъ однако прибавить, что теперь уже и студенты пытаются писать чисто по Русски, хотя впрочемъ есть еще и партія старыхъ невѣждъ, осуждающихъ это стремленіе.

Вторымъ вопросомъ было: Отъ куда начать и какъ изложить эту Исторію такъ, что бы она отвѣтствовала потребностямъ и извѣстнымъ мнѣ понятіямъ Галичскихъ читателей. — Я убѣдился, что превосходное твореніе Карамзина, какъ въ подлинникѣ, такъ и въ Польскомъ переводѣ не плѣняетъ Галичанъ такъ, какъ бы принадлежало; по поводу множества фактовъ и лицъ некасающихся Галичскихъ дѣлъ и утомленія ихъ памяти многочисленностію княжескихъ единоименныхъ названій. Слѣдовательно положилъ я начать отъ Рюрика и продолжая сколько возможно сокращенно разсказъ общей Русской Исторіи, тамъ только писать подробнѣе, гдѣ повѣсть относится къ дѣламъ Галичскихъ князей или гдѣ Галичскія происшествія находятся въ связи съ происшествіями другихъ княжествъ.

Почти общее было мнѣніе у менѣе образованныхъ моихъ соотчичей, что нашъ Русскій, и такъ называемый ими Московскій или Россійскій народъ есть два чуждые, различные жежду собой народы. — Надо было разрушить этотъ предрассудокъ, надо было доказать, что въ древнія времена, не взирая на множество княжествъ вся Русь составляла одну только цѣлость, что князья тогожъ самаго рода господствовали и въ Москвѣ и въ Новгородѣ, въ Кіевѣ и Галичѣ. Въ томъ намѣреніи необходимо было мнѣ представить своимъ читателямъ родословную картину князей Рюрикова поколѣнія, обладавшихъ всею Русскою землею и тѣмъ способомъ предложить имъ такъ сказать на глаза происхожденіе и Русскихъ вообще, и Галичскихъ князей въ особенности одъ одного и тогожъ родоначальника. — На основаніи Строевыхъ родославныхъ росписей, принялся я за составленіе Родославной, къ первой части приложенной карты и успѣлъ по крайней мѣрѣ удостовѣрить Галичанъ, что ихъ князья были одного рода съ Московскими и другими Рюриковичами. — Хотя составленіе сего рода таблицы, счисленія ея съ лѣтописями стоило меня много продолжительнаго труда, она однакожъ не недостаточна въ особенности въ 10 послѣднихъ колѣнахъ. У меня не было нужныхъ источниковъ, и только въ 1852 году, когда она была уже напечатанна, получилъ я случайно (какъ у насъ обыкновенно водится съ Русскими

книгами) Родословную Роспись изданную Гос. Н. Головинымъ въ Москвѣ и къ сожаленію не былъ уже въ состояніи воспользоваться ею. —

Первыя двѣ части издало Ставропигіянское заведеніе своимъ иждивеніемъ; но когда теперь по случаю нажитыхъ управителями Института въ несчастномъ 1848 году долговъ, послѣдовало судебное запрещеніе и опись на все доходы общества до погашенія долговъ, слѣдовательно, когда (об.) Институтъ лишился на нѣсколько лѣтъ права располагать своимъ имуществомъ и издерживать на печатаніе книгъ, нѣтъ у насъ возможности издать третью часть, и по той-то причинѣ дерзаю предложить Высокому Имп. Обществу часть своей рукописи, которую не взирая на помѣху намѣреваюсь продолжать, покорнѣйше прося рѣшить заслуживаетъ ли она быть печатанною, нѣтъ ли какихъ средствъ къ изданію ее, и вмѣстѣ прошу извинить меня, что я по глазной болѣзни не переписалъ ее на бѣло и осмѣлился отправить въ томъ видѣ какъ она приуготовлена для здѣшней типографіи.

Львовъ въ Галиціи 6/18 Января 1853.

VI.

Два акти з р. 1809

до біографіи Д. Зубрицького.

I.

RADA STANU.

Rok Drugi Dobiega, Jak Byt Wasz Polityczny Od La kilkunastu zniszczony, odzyskał część Istności swoiey niezwyceżonym Ramieniem W. Na polona, a szlachetnym poświęceniem się Waszym i dziwy Opatrzności nad Losami Narodów, nowym obiawił przykładem... Kiedy w Tylzyc dway potężni Mocarze Świata darząc cierpiącą ludzkość pożądanym pokojem, w godnym wielkości swoiey czynie iestestwo i nie podległość krajowi Naszemu wracali i upragnionego Krola, dawnym życzeniom naszym oddali, a trudność i nietykalność tych umów całą swoją zawarowali potęgą; i któżby pomyślał, aby w tak krótkim czasie przeciągu poważono się targnąć na Dzieło szczęśliwą rokuiające trwałość? Jeszcze w przybytkach pańskich nie ucichły pienia wdzięczności naszej ku Bogu, i modły za wybawiciela naszego, ieszcze tkwią w ustach waszych nie złamane przysięgi, którei przez swoich Pełno-

mocników posłuszeństwo i przywiązanie ukochanemu Monarsze Warszawemu na nowo zaręczyliście, alście Sąsiad, niczym od nas nie obrażony, nie spodzianym gwałtem tę niewinną napadając Ziemię groźnym wymaga nakazem, byśmy to wszystko z pamięci i Serc naszych wygładzając tak święte potargali śluby...

Ten Sąsiad, którego Stolicy i Państwo przodkowie Nasi pierśmi swemi od ostatniey zasłonili zguby, dziś czuwając na naszą, opowanie napastnych hufców z maiątków waszych, za Czyn swey dobroczynności ogłasza, was samych w przyszłości na dawne wskazuje iarzmo.

Wkracza do nas, i mówi iak do Hordy nie mającey Króla i Rządu a głosząc się tylko Nieprzyjacielem Cesarza Napoleona miema, że sprawę naszą odłączy od sprawy dobroczyńcy Naszego, krórego Krol Nasz wielkim swym Sprzymierzeńcem a naszym wskrzesicielem mówiąc do Narodu, ogłosił. — —

Tymże Duchem, co Krol i Rząd thnący nie użyją wszelkich Sposobów, które mają w swym ręku, na odparcie tak niesłuszney napaści u zaufaniu pewney pomocy W. Napoleona, i rękoimii traktatu Tylzyckiego?... Taka! zroskliwość nie iest dla Serca Polaków; wszystko oni będą ważyć, iak iuż ważyli, ta tu gdzie chodziło o ich Oyczyznę i honor. Rząd więc i Naród chcą się bronić, i odeprzyć niesprawiedliwe napaść, nigdy iednak w liczbie naiazdców, nieprzyjaciół nie kładą Braci swoich Galicianow...

Do takiej obrony Rząd otwiera Wam pole przez Uchwały, które w tey chwili ogłasza. Bieście więc nieodrodni Polacy, Wy coście iuż tyle i tak świętnych Ofiar uczynili, bieście w zawod z walecznym Woyskiem Waszym na obrone Oyczystych Siedlisk, a ufni w Bogu i Opiece W. Napoleona który Rycerza po Rycerzu na czele Woysk sprzymierzonych, i naszych, po Xięciu Auerstadskim, Xięcia Ponte Corvo stawia pod hasłem ukochaney Oyczyny i cnotliwego Krola, wystawiac odważnie piersi, na zasłonę tego co walnemu człowiekowi iest naydroższym, swobód i niepodległości waszey.

w Warszawie dnia 16-go Kwietnia 1809.

S. Potocki.

Przedrukowac w Przemyślu — Uchwalono na 6-tym Posiedzeniu Urzędu powiatowego Przemyńskiego. Dnia 3-go Czerwca 1809 Roku.

Sekretarz Zubrzycki.

II.

UWIADOMNIENIE.

Nadeszłe w tym momencie wiadomości, niżeli z wszelkimi okolicznościami doniesione zostaną, podają się tymczasowo do wiadomości Publiczney.

W dniu 5-tym Czerwca były utarczki pod Sandomierzem, w których Woysko Polskie do sta pięćdziesiąt więźniów zabrało. Mocne było rozpoznawanie wzajemne, dlatego trwało długie z Harmat strzelanie. Regiment Dawidowicza poszedł w rozsypkę, Xięstwo Warszawskie od Nieprzyjacielskiej siły uwolnione. Generałowie Zajączek i Dąbrowski ściągają i szarpia tylną straż. W Warszawie nieprzyjacieli do 2000. rannych i chorych w Szpitalach zostawił.

w Lwowie dnia 7 go Czerwca 1809.

Z biura Rządu Centralnego.

Przedrukowac

Uchwalono na 13-tym Posiedzeniu Urzędu Powiatowego Przemyńskiego dnia 10. Czerwca Roku 1809.

Dyonizy Zubrzycki.

III.

ORYGINALNE USTANOWIENIE RZĄDU W PRZEMYŚLU PRZY WKROCZENIU WOYSK POLSKICH DO GALICYI.¹⁾

w Przemyśle, Dnia 28-go Maia 809.

Kazimierz Turno Polkownik Woysk Polskich, Szef 5-go Połku Strzelcow Konnych JEgo Kroll: Mości Krola Saskiego Xięcia Warszawskiego Adiutant, Członek Ozdoby Legij Honorowej i Kawaler Orderu Polskiego Zasług, wkroczywszy do Cyркуlu Przemyńskiego i mając Zlecenie od Generała Brygady Komenderuiącego Awangardą JW-o Aleksandra Roznieckiego, ażeby Kraie Woyskami Polskimi zajęte urzą-

¹⁾ Ся, оригінальна грамота установлення польського ряду в Перемішли в р. 1809, з власноручною підписию Зубрицького, яко генерального секретаря, найшла ся вже по напечатанню цілої сеї збірки. Заголовок грамоти, написаний на окремій аркуши, в який вложено грамоту. Початок грамоти писаний рукою Зубрицького, дальша часть рукою заступника

dzzone ad interim były, podług Zasad zapewniających Woysku temuz Bespieczenstwo i wyzywienie stanowi, stosownie do odebranych od niego Instrukcyi:

Wszyscy Officialisci Rządu Austriackiego zostaią nieporuszenie w swych Mieyscach i pełnić będą Obowiazki, iakie kazdemu z nich Prawo przeznaczyło. —

Dla dania tym większego i rychlejszego Biegu wszystkim Czynnosciom i Ustanowienia między Woyskiem i Rządem zostalym Punktu pośredniego zaręczaiącego Woysku temuz Bespieczenstwo i Wyzywienie przydaie się za Prezesa Cyrkułu Pana Woyciecha Rudolfa Horodyskiego, za Prezesow Zastępcow, Panow Jozefa Baworowskiego, Jozefa Jazwińskiego i Xawerego Starzyńskiego — (на горі дописка иньшою рукою: i Antoni Lewicki) ze zaś w Cyrkule tuteyszym tylko dwoch teraz znajduje się Komissarzy z których ieden w kraiovym Języku nie iest biegły, przeto za Komisarzow dodaie się Panow Jana Woyczyńskiego i Amosa Jaworskiego.

Do Komory celney w Jarosławiu, Myt w Przemyslu, Jarosławiu, Mosciskach i Jaworowie, tudziesz Urzędow Drogowych na Trakt Główny, Węgierski i solny, Pana Ignacego Wieniawskiego, a za Zastępcę Pana Floriana Kozłowskiego. —

Do Kassy Cyrkularney Pana Macieia Jaszowskiego, a za Zastępcę Pana Mateusza Krainskiego.

Do Poborow stałych i niestałych, tudziesz Monopoliow Pana Erasma Drohoiewskiego, a za Zastępcę Pana Tadeusza Smarzewskiego.

Дальше писано рукою Книша.

Do Zarządzenia Magazynami, Furazami, Forszpanami w całym Cyrkule Pana Antoniego Dębinskiego, a za Zastępcow Panow Dominika Dwernickiego, Aloizego Lipskiego, którzy przez Zwierschnosci miejscowe i Pisarzow Forszpanowych Urzędowanie swe sprawować maią.

секретаря польського ряду, Йосифа Книша, рівнож Русина. Між паперами Zubрицького найшов ся також реєстр книжок, які він продав гр. Вікт. Баворовському. При кожній книжці подана її ціна. Загалом продав Зубр. 224 книжок в 304 томах. На кінци спису, зробленого рукою Zubрицького, читаємо таку його замітку: „Powyzsze wszystkie książki, wyjowszy Rękopism Zolkiewskiego Nr. 103, który nayduie się iuż w ręku JW. Hrabiego, i oprócz mszału Stratyńskiego Nr. 147, ktorego niedostaie — (его нема в бібліотеці) obowiazuie się ia swoim i moich Sukcesorek imieniem doręczyć wszystkie Jas: Wielmoznemu Hrabiemu Wiktorowi Baworowskiemu na dniu 21-go Czerwca przyszlego 1857 roku lub też i wczesniey, gdy JW-y Hrabia zażąda, a to za wypłatą do rąk moich lub moich sukcesorek Tysiąca zł. Reńskich w monecie Konwencyiney i na to podpisuie się. Lwow, 21-go Czerwca 1856. Dyonizy Zubrzycki“.

Do Zarządzenia Dobr Kameralnych, Prefektury Jaworowskiej, Panow Ignacego Czaikowskiego, Antoniego Adama Strachockiego, zas (обор.) Pretektury Dobromilskiej Pana Antoniego i Pana Jozefa Uleńskiego.

Poniewaz zas Koktury i Składy Solne w Dobromilu i Lańce, ile iedne z najwazniejszych Artykułów Administracyi Publicznej przez Woiska Polskie zaięte iusz zostały, przeto do Aministracyi nad Koktury i Składami Solnemi wyznacza się Pana Onufrego Wieniawskiego, a za Zastępcę Pana Stefana Jarosiewicza, którzy z Intendentią Samborskiego Cyrkułu Generalną Solną znosić się będą.

Prezydencyi Magistratu Przemyskiego, Jarosławskiego, Jaworowskiego i Mosciskiego i Radcy tymczasową zatwierdzają się, pozniej zas Prezydencya oprócz znajdujących się iusz Radcow, przy większych Magistratach po czterech przy mniejszych po dwóch z Charakterem (sic) znanych Mieszczan nominowac moze, którzy w Radzie zasiadac będą.

Poniewaz dla usługi wewnentrznej Cyrkułu i w Czasie gdy będą Transporta często Magazynow, ku Zapewnieniu tych Transportow dla Strzerzenia wszystkich Składow, iako tez dla utrzymania Pollicy wewnentrznej Cyrkułowej, która często mogła by bydz od roznych włóczących się za Woiskiem i obłąkanych od tegoz zamieszana, stanowi się, iz Cyrkuł wystawi Gwardyą, ze stu Ludzi konną i zbroiną, a trzechset Ludzi pieszą zbroiną, którzy podług Rozkładu na dymy uczynionego przez Profossa dostawieni, uzbroieni i ekwipowani bydz powinni, do kommanderowania i organizowania tej Siły Zbroinei, wyznaczają się Panowie Jerzy Bukowski i Jozef Horodyski, Ludzie i konie od momentu Zapisania i Uzycia onych, będą mieli prawo do Racyi zywnosci i furazu, przez Woiska Liniowe pobieranych, a zalezec będą od Władzy Cyrkułowej z którą kommanderuiący znosić się mają.

Rząd Cyrkułowy zechce wydac natychmiast Liste Okolną uwiadamiającą wszystkich Obywateli i Dominia o nowym postanowieniu Rzeczy, pociągnie kazdego do pełnienia wskazanych mu Obowiazkow, a na nieposłusznych o Uzycie Siły zbroinei zarekwiruie.

Za Sekretarza generalnego Prezydencyi dodaie się Pana Dyonizego Zubrzyckiego, a za Zastępcę Sekretarza, Pana Jozefa Knysza.

Dnia iutrzejszego wszyscy Panowie Officialisci, rownie iako i dodani Jm Obywatele zechcą się zgromadzić dla naradzenia się, i przedsięwzięcia Sposobow, ku dalszemu dopełnieniu Swych Urzendowań, kazden Szczegół Administratij Zapisze Akt Swego pierwszego posiedzenia, kopie takową mnie przesze, w dniu następnym a pozniej z dnia w dzien na tymze Prothocole Zapisywac będą, wszystkie Swoie czynności, ktorego Prothocolu Kopie co dni pięć w Extraktie na iedną rękę prosto

do głównej kwatery Woisk Polskich, przez Jasnie O. X-cia (2 картка) Poniatowskiego Komenderowanych, a na drugą Rękę do JW. Rebelinskiego Intendenta oboch Gallicy przesyłać będzie (останні два слова дописані пізнійше чиеюсь рукою).

Naczelní Wydziałów Komor celnych, i Drog, Kassy, Magazynow, Poborow stałych i nie stałych, Monopoliow, Zechcą Zweryfikować Prothokoły i Kassy, rownie Składy w Dobrach Kameralnych i Kokturach Solnych Zechcą Spisać porządki Inwentarza, ruchome i nieruchome dostatki, od dnia postanowionego Stato quo w iakim Rzeczy Znaidą dalszy Ciąg Administratij porządnym Torem postępował, zatrudnią się wysledzeniem Zaległych nalezytosci, tak podatkowych iako Magazynowych, iedne do Kassy Cyrkułowej, a drugie do Magazynow wyznaczonych wlewać rozkazą.

Dostarczenia Woisku naipierwei robic się dędą Z Magazynow iusz exystuiących i Z Sypek Zaległych a potym dopiero czynione będą Repartycie w ktorych odrachowaną będzie i policzoną Za dostawione, to co iusz niektore Dominia przechodzącym Woiskom dostarczyły. —

Gwardya Cyrkułowa ma bydz Zebrana na dzien 15 Junij ktorei Kommendanci teize Zniosłszy się z Prezydencyą, uorganizuią iedną Kompanię Konną a trzy piesze.

Kompania Konna ma mieć iednego Kapitana 1 Porucznika 2 Podporucznikow 1 Wachmistrza 4 Sierzantow 1 Furyera, 8 Kaprali 2 Trębaczy 84 Zołnirzy Kompania piesza ma mieć Każda 1 Kapitana 1 Porucznika 1 Podporucznika 1 Sierzanta Starszego 4 Sierzantow 1 Furyera 8 Kaprali 2 Doboszow i 84 Zołnierzy.

Jazda ma bydz uzbroiona w Piki, Pałasze i Pistolety: Piechota zas w bron ognistą. Mundur dla tey Gwardyi przypisuie się Koloru Zielonego, z wypustkami czerwonemi, guziki dla Jazdy Zołte, dla Piechoty białe.

Kommenderuiąci Zniosą się z Prezesem Cyrkułowym, co do nominowania Officerow do tei Gwardyi przeznaczonych.

Nim Wypadki wojenne rostrzygną Losy Kraiow wszystkie Rozkazy maią bydz wydawane Jmeniem Rządu militarynego Woisk Polskich.

W Transmarszach i Kwaterunkach, Domy Urzędowania publicznego, Prezesów Wydziałow, Domy pocztowe, Szkoły i mieszkania duchowne, maiące Curam Animarum i Szpitale wolne są od Kwaterunku.

Poniewaz Zrobiona Odezwa po Officialistow na mocy ktorey obowiązana (sic!) Ich do pozostania przy funkcjach, którzy więc wchodzą w Listę porządkową, Organizacją Cyrkułu ustanowioną, i aktualnie przy Swoich funkcjach w miejscu Swego Urzędowania Znaiduią się,

maią prawo do Swoich Pensyi takich, iakie onym przez Rząd Austryacki są wyznaczone, ktore onym dawnym Zwyczaiem wypłacany będą.

Kassa niema się wazyc wydawac Zadnych pieniadzy tylko Za Assygnacyami przez J. O. Xcia Poniatowskiego, lub Szeffa Generalnego Sztabu, albo JW. Generała Roznieckiego, lub Intendenta podpisanemi, inne wszelkie Assygnacye, iako niewazne wypłacane bydz nie mają: Wypłata Officialistow i Utrzymauie Bior Cyrkułowych za Dyspozyciami Prezesa czynić się mają.

Gdy Krotkosc czasu niepozwała obiać i opisac wszelkich szczegolow do (ооор. crop.) syc obszernei Ogolnoscii Administracij, przeto Prezesowie Wydziałow mają się trzymac we wszystkim Rutyny od Rządu Austryackiego przepisanej, w przypadku Zaś nadzwyczajnym mają się udawac po Rady i Obiasnienie do Prezesow Cyrkułowych, Ktorzy Znosząc się przez Swoie Raporta Z naczelnym Dowodcą Woisk Polskich i Ze mną Znaidą się w sposobności i mocy ułatwienia wszelkich mogących się Znaleść trudnoscii: w nagłym iednak Zdarzeniu, Prezesowie Cyrkułow Sami przez się decydowac mogą, a dopiero po Decyzyi, o postonpieniu Swoim Władzy Zwierzchnei Militarnei donosic będą. — Prezesowie Wydziałow są szczególnie obowiazani donosić, o wszystkim i informowac Prezesew Cyrkułowych.

Wojciech Rudolf Horodyski,
Jan Kielar, starosta Cyrkułowy,
Józef Baworowski,
Józef Jaźwiński,
Xawery hr. Starzeński m. p.,
Antoni Lewicki m. p.,
Jan Janicki,
Amos Jaworski,
Gregorius (призвище нечетке.)
Ignacy Wieniawski,
Floryan Kozłowski,
Maciej Jaszowski,
Mathaeus Krainński,
Er. Soldenhoff,

Tadeusz Smarzewski,
Antoni Dębiński,
D. Dwernicki m. p.,
Aloizy Lipski,
Antoni Kozłowski,
Onufry Wieniawski,
Stefan Jarosiewicz,
Józef Horodyski,
Dyonizy Zubrzycki,
Juzef Knisch,
Kazimierz Ziembicki, p. miasta,
Jan Kulczycki subscripsit, synd.,
Franciszek Zaleski 2 asses.,
Paweł Lewko.

W Imieniu Umocowanego JW-go Inspektora Generała Brygady, kawalera roznych Orderow woyskowych Roznieckiego, czynności tej przełożonego

Turno
Pułkownik.